nordisk
ARKIVNYT

4 • 2015

Skoltsamernas arkiv ett världsminne 207

Fælles grundfortælling for Rigsarkivet 163

Eit arkiv det luktar øl av 180

Blandede ægteskaber i 17- og 1800-tallets Grønland 190

3rd ICA Annual Conference Reykjavík 195

nordisk
ARKIVNYT
Årgang 60 nr 3 2015

NORDISK ARKIVNYT
utges av Riksarkivet och utkommer fyra gånger om året.

HUVUDREDAKTÖR
Maria Larsson Östergren
Riksarkivet
Box 12541
S-102 29 Stockholm
e-post: maria.larsson-ostergren@riksarkivet.se
Tel.: (+46) 10 476 88 92

LOKALREDAKTØRER
Danmark
Leon Jespersen
Rigsarkivet
Rigsdagsgården 9
DK-1218 København K
Tel.: (+45)41 71 72 24
Fax: 33 15 32 39
e-post: lj@ra.sa.dk

Finland
Pertti Hakala
Riksarkivet
Box 258.
FIN-00171 Helsingfors
Tel.: (+358) 22 85 21
e-post: pertti.hakala@narc.fi

Island
Hrefna Róbertsdóttir
Islands Nationalarkiv, Reykjavík
Laugavegur 162, IS-105 Reykjavík
Tel.: +354 590 33 00
e-post: hrefna@skjalasafn.is

Norge
Fredrik Larsen Lund
Riksarkivet
Postboks 4013 Ullevål Stadion
N-0806 Oslo
Tel.: (+47) 22 02 26 00
e-post: frelun@arkivverket.no

Sverige
Maria J. Nordström
Riksarkivet
Box 12541
S-102 29 Stockholm
Tel.: (+46)10 476 72 35
e-post: maria.nordstrom@riksarkivet.se

Prenumerationsärenden och adressändringar
Maria Nordström, e-post: maria.nordstrom@riksarkivet.se

ANSVARIG UTGIVARE
Björn Jordell

LAYOUT & TRYCK
Wikströms tryckeri AB, Uppsala
Upplaga 2000
ISSN 0546 2851

Retur – Riksarkivet

Huvudredaktören

Arkiv kan vara små och arkiv kan vara omfångsrika. Ibland är det inte mängden volymer och hyllmeter som räknas och avgör ett arkivs värde utan även små arkiv kan få stor uppmärksamhet. Tänk att innehållet i en liten träask i furu, som tidigare varit gömd under en trädrot, har fått samma status som världsarv som pyramiderna och Visby ringmur eller världsminnen som Magna Carta, och arkiven efter exempelvis H.C. Andersen och Ingmar Bergman. Finland har fått ett nytt världsminne när det lilla arkivet från skoltsamerna i Suenjel infördes på UNESCO:s lista över världsminnen efter beslut i oktober 2015 vid ett möte i Abu Dhabi. I två artiklar presenteras Skoltsamernas arkiv.

Steget från den lilla asken med 16 dokument som fått världsminnesstatus till danska Rigsarkivets höglager är stort. Här svindlar tanken över mängden handlingar och information som bevaras på en plats. Redan nu finns 250 kilometer, och innan året är slut finns 270 km, på Kalvebod Brygge och först 2030 beräknas höglagret vara fyllt.

Flera av artiklarna i årets sista nummer handlar om arkiv som kulturarv, vi får exempel på arkiven som viktiga källor till kunskap om olika epoker, näringar, händelser och förhållanden. Några artiklar berättar om dokumentation, insamling och bevarande av olika företagsarkiv. Självklart är det viktigt att dessa arkiv samlas in och bevaras, företagens arkiv utgör viktiga delar av kulturarvet. Att öl är kultur anser många, och intresset för öl från lokala bryggerier har också lett till ett ökat intresse för bryggerinäringens historia. Läs mer om arkivet från bryggeriet EC Dahl. Från Norge kommer också en artikel som presenterar olje- och gasnäringen i landet och hur denna har dokumenterats. Vi får också veta mera om liv och arbete i Köpenhamn under 1700-talet. Från Grönland presenteras en artikel om blandade äktenskap under 1700- och 1800-talen. Vi får veta mer om ett riktigt arkivfynd, en upphittad karta från tidigt 1700-tal, och att Island beviljats medel för utgivning av den isländska landskommissionen 1770–1771.

Jag summerar mitt första år som huvudredaktör och konstaterar att det varit ett både spännande och lärorikt år. Nästa år firar tidskriften 60 år, något som vi kommer att uppmärksamma under året som kommer.

Det händer mycket inom de nordiska arkiven på många olika fronter och vi i redaktionen hoppas att vi kan spegla detta och ge en allsidig bild. Vi hoppas också att du som vill skriva om verksamheter, projekt, aktiviteter och konferenser vill fortsätta att dela med dig. Redaktionen är öppen för idéer och förslag på artiklar och vi vill samtidigt tacka för alla bidrag under 2015.

Slutligen tillönskas alla läsare en God Jul och ett Gott Nytt År 2016.

Maria Larsson Östergren

Tipsa redaktionen

Har du synpunkter, nyhetstips eller förslag till artiklar?
Välkommen att kontakta någon i redaktionen.

Material till redaktionen
Redaktionen har försökt att efterforska upphovsrätt till fotografier och illustrationer. Eventuella rättighetsinnehavare, som inte har blivit kontaktade, kan vända sig till redaktionen. Den som skickar in material till Nordisk Arkivnyt förutsätts medge elektronisk publicering.

Webbplats

www.arkivnyt.nu

Fælles grundfortælling for Rigsarkivet

Asbjørn Hellum

RIGSARKIVARENS SPALTE

RIGSARKIVET

Rigsarkivet gennemførte i 2014 en omfattende organisationsændring og er i dag samlet under tre søjler: a) Indsamling og Bevaring, b) Brugerservice og Formidling og c) Administration og Økonomi. Formålet med organisationsændringen var at styrke effektiviteten og at sikre Rigsarkivet som enhedsorganisation for derved sammen at stå bedre rustet til at klare de udfordringer og opgaver, der stilles til et moderne arkiv. Herom er redegjort mere detaljeret i Nordisk Arkivnyt 3–2014. Med organisationsændringen blev opgaveløsningen i hovedsagen tværgående, hvorfor det også var naturligt at indføre en fælles betegnelse. Det daværende Statens Arkiver, med landsarkiverne, DDA og Erhvervsarkivet, skiftede navn, således at organisationen i dag har ét fælles navn: Rigsarkivet.

Organisationsændringerne har desuden til formål at styrke samarbejdet i Rigsarkivet på tværs af søjlerne og på tværs af de geografiske lokationer i Aabenraa, Aarhus, Odense, København og Viborg. Læsesale, scanning, adgangssagsbehandling mv. er bundet til bestemte lokaliteter, men mange opgaver og funktioner koordineres og løses allerede på tværs, og endnu flere nye tiltag går på tværs af de tre søjler. Hvad enten man sidder med indsamling fra myndighederne, forskning, skoletjeneste eller vejledning, så bestræber vi os på, altid at levere professionel service og høj faglighed med Rigsarkivet som afsender. Samarbejde, videndeling og kompetenceudvikling på tværs af organisationen medvirker til at sikre dette.

■ Rigsarkivet har mange services og tilbud til brugerne, f.eks. vejledning online og på læsesalene, myndighedsrådgivning, skoletjeneste, og crowdsourcing.
Foto: Torben Eskerod.

Fælles værdier og ny grundfortælling styrker Rigsarkivet

I forbindelse med organisationsændringerne har vi i Rigsarkivet arbejdet med Rigsarkivets fælles værdier og en grundfortælling. Grundfortællingen beskriver det særlige ved Rigsarkivet, vores eksistensberettigelse, samt hvilken nytteværdi og relevans, vi som arkiv har for samfundet. Startskuddet til arbejdet med Rigsarkivets værdier og grundfortælling lød allerede i 2013, da Rigsarkivet fik sin kommunikationsstrategi. I 2014 tog vi for alvor fat på arbejdet, og der blev bl.a. holdt et værdiseminar med alle medarbejderne. Workshops mellem ledelsen og et eksternt kommunikationsbureau var det næste skridt, og dette arbejde inkluderede indsamling af holdninger, kommentarer og forventninger fra medarbejderne og eksterne samarbejdspartnere,

brugere og myndigheder. Grundfortællingen og værdierne er således udviklet på baggrund af en række interne og eksterne interviews samt en længere værdi-proces med involvering af alle Rigsarkivets medarbejdere og en workshop for ledergruppen. Efterfølgende blev der holdt en række gode og inspirerende fællesmøder mellem direktionen og medarbejderne i Odense, Viborg og København, der resulterede i de sidste forbedringer af teksten.

Grundfortællingens ordlyd er:

Vores fælles hukommelse
Rigsarkivet bygger bro mellem fortid, nutid og fremtid. Her findes de originale kilder til det danske samfunds udvikling i tekst, billeder og tal. Vi har historier om høj og lav, om hverdagsliv og Danmarkshistoriens store begivenheder. Din historie er også en del af Danmarks historie.

Mød os som nationalt arkiv, kultur- og forskningsinstitution og som informationsformidler
Som arkiv sikrer vi den skriftlige og digitale kulturarv nu og i fremtiden, så kommende generationer kan skrive og forstå deres historie. Rigsarkivet er videnscenter for Danmarks historie. Det kræver sikker bevaring, viden om forskningens metoder og kvalitet i formidlingen.

Som kultur- og forskningsinstitution formidler vi Danmarks historie og bidrager med ny forskning og viden. Vi giver digital og fysisk adgang til det historiske materiale. Det har betydning for forskere, studerende og for de mange borgere, der vil skrive og forstå deres egen historie.

Som informationsformidler er vi katalysator for samfundsdebatten. Politikere, medier og borgere har lige adgang til de historiske kilder. Det sikrer fri tolkning af historien og fremmer demokratisk debat om forudsætningerne for og udviklingen af nutidens samfund.

Rigsarkivets værdier er at være: *Autentisk. Brugerorienteret. Samarbejdende. Kompetent. Troværdig.*

Implementering og aktivering af grundfortællingen

Nogle vil måske spørge, hvorfor skal Rigsarkivet bruge tid og ressourcer på en grundfortælling og på nye fælles værdier? Hvad er det, de kan bruges til? Svaret er, at Rigsarkivet har undergået en række organisatoriske forandringer, som har skabt nye strukturer fagligt og ledelsesmæssigt. Disse har forstærket behovet for at identificere den fælles grundfortælling, som skal samle organisationen internt og danne et bæredygtigt grundlag for den eksterne kommunikation. Grundfortællingen skal således medvirke til at fokusere og prioritere i Rigsarkivets formål, fagligheder, værdier og budskaber. Det er derfor afgørende, at Rigsarkivets

medarbejdere kan spejle sig i fortællingen, samt at den kan genkendes af det omgivende samfund. Grundfortællingens målgruppe spænder således fra medarbejderne til den brede offentlighed og "slutbrugerne".

Rigsarkivets eksterne kommunikationsindsatser skal tage udgangspunkt i grundfortællingens centrale budskaber og skal samtidig styrke organisationens interne sammenhængskraft. Vi skal bruge budskaberne aktivt i vores kommunikationsindsatser, både når vi høster gode historier fra arkivet til brug for pressen, når vi udarbejder indhold til sociale medier, og når vi laver nyt kommunikationsmateriale til diverse målgrupper. Den skal også bidrage til en endnu skarpere positionering af Rigsarkivet, som Danmarks hukommelse og en institution, der bygger bro mellem fortid, nutid og fremtid.

Grundfortællingen og vores nye fælles værdier skal medvirke til at samle hele organisationen på tværs af fagligheder, funktioner og geografiske afstande, og derfor er kendskabet til og forståelsen for grundfortællingen og vores værdier vigtige. I oktober måned har alle områdeledere således gennemført et forløb med deres medarbejdere med det formål at aktivere grundfortællingen og værdierne og skabe dialog omkring dem. Medarbejderne har arbejdet med 6 fælles spørgsmål, f.eks. har de skullet svare på: Hvad betyder grundfortællingen for mit arbejde og mine arbejdsopgaver? Hvad betyder grundfortællingen for den måde, mit arbejde skal være på om 3–5 år? Hvilket omdømme/brand tror du Rigsarkivet har i offentligheden, og hvad betyder værdier og centrale budskaber i grundfortællingen for dette?

Workshoppen aktiverer grundfortællingen og giver medarbejderne redskaber til at arbejde videre med den og værdierne. Udover at grundfortællingen skal indtænkes i vores daglige arbejde, så skal resultaterne fra diverse workshops også bruges til vores interne strategiarbejde. Rigsarkivet skal i 2016 forhandle en ny fireårig rammeaftale fra 2017 til 2020 med Kulturministeriet. Disse forhandlinger fordrer, at Rigsarkivet allerede i år får færdiggjort en omverdensanalyse og igangsat arbejdet med en ny virksomhedsstrategi 2025. I den forbindelse skal en række specialstrategier opdateres eller udarbejdes. Det gælder bl.a. It-strategi, bevaringsstrategi, kommunikationsstrategi og brandingstrategi m.fl.

Med en god implementering af grundfortællingen får ledelsen og medarbejderne et værdifuldt værktøj, som skal indgå i det fortsatte samarbejde om at udvikle Rigsarkivet, medarbejderne og samarbejdet i organisationen til gavn for sikringen af den arkivalske kulturarv, bedst mulig service til brugerne samt gode forhold og udviklingsmuligheder for medarbejderne. For grundfortællingen er ikke bare et øjebliksbillede, den peger også frem og danner grobund for, at vi sammen kan diskutere, hvor Rigsarkivet er på vej hen, og hvad skal der til for, at vi når derhen.

◆

■ Alle medarbejdere i Rigsarkivet arbejdede i oktober måned til en workshop aktivt med grundfortællingen på deres område. Resultaterne fra diverse workshops samles, analyseres og skal fremadrettet bruges i strategiarbejde, ekstern kommunikation og til at styrke den interne sammenhængskraft i Rigsarkivet. Foto: Julie Avery.

Et samlet Rigsarkivet, Odense

Anne Sofie Fink
Steen Andersen

Rigsarkivets to lokationer i Odense er fra 12. oktober 2015 flyttet sammen på adressen i Jernbanegade 36, hvor Landsarkivet for Fyn har haft til huse siden 1893. Det betyder et farvel til lokationen i Islandsgade, hvor dog fjernmagasinet bliver. Sammenflytningen kommer i kølvandet på Rigsarkivets organisationsændring maj 2014.

Rigsarkivet, Odense samler medarbejdere med kompetencer inden for it-drift og – udvikling, indtægtsdækket virksomhed, indsamling, bevaring, formidling, administration, læsesalsbetjening og ekspedition samt forskning i en enhed. I Odense vil det blandt andet være arbejdet med indsamling, bevaring og formidling af it-skabte arkivalier, udvikling af understøttende it-services og arbejdet med læsesalsbetjening og -ekspedition, der kommer til at danne fagligt fællesskab for medarbejderne. Men allermest vil Rigsarkivet, Odense være karakteriseret ved, at en rigtig stor del af Rigsarkivets funktioner vil være repræsenteret her. I kombination med Odenses geografiske placering midt i Danmark betyder det, at Odense rigtig ofte vil være et godt sted at placere møder, der samler medarbejdere fra andre lokationer i øst og vest.

Inden sammenflytningen er der gennemført et ombygnings- og restaureringsprojekt. Det betyder, at der er etableret flere kontorer, og at den gamle arkivarbolig, der tidligere stod tom, nu tages i brug. En del kontorer er blevet til ved hjælp af etablering af en glasvæg mellem læsesals- og kontorområde. Kontorernes og medarbejdernes synlighed for brugerne sender et fint signal om Rigsarkivet som en åben organisation. Boligen, der er smukt restaureret med respekt for den oprindelige stil, vil fremover rumme frokoststuer, møderum samt låne- og stillekontorer for medarbejdere – og besøgende kolleger – i Odense.

■ Læsesalen i det tidligere Landsarkivet for Fyn, nu Rigsarkivet, Odense. På førstesalen, hvor der tidligere var et bibliotek med åbne hylder, er der nu indrettet kontorer, adskilt fra læsesalen med en glasvæg. Foto: Leon Jespersen.

Rigsarkivet markerer "et samlet Rigarkivet, Odense" ved at holde åbent hus den 30. oktober, hvor rigsarkivar Asbjørn Hellum byder læsesalens brugere og andre interesserede indenfor. Gæsterne får her en unik chance for at se den restaurerede arkivarbolig inklusive den gamle læsesal fra 1893 med oprindeligt inventar, som ellers er forbeholdt medarbejderne.

◆

Anne Sofie Fink er områdeleder og Steen Andersen seniorforsker i DDA – Formidling af it-arkivalier og forskningsdata, Rigsarkivet

Den sidste indsamling af kontraministerialbøger

Leon Jespersen

I december 2001 blev den elektroniske kirkebog officielt taget i brug i Danmark. I praksis tog størstedelen af sognene den i brug de følgende år. Hermed sluttede en lang praksis med manuelt førte hovedbøger og kontraministerialbøger (kopibøger). I Wikipedia (opslag "kirkebog") kan man læse, at efter indførelsen af den elektroniske kirkebog, er alle kontraministerialbøger afleveret til landsarkiverne. Her har man taget forskud på det igangværende indsamlingsarbejde, men informationen bliver snart sand. Efter reglerne skal kontrabøger afleveres til Rigsarkivet 30 år efter, at de er udskrevet, mens hovedbøgerne afleveres 100 år efter udskrivning. Men cirka 10 år efter indførelsen af den elektroniske kirkebog tog Rigsarkivet i samarbejde med Kirkeministeriet initiativ til at indsamle de kontraministerialbøger, der fortsat ligger ude i sognene.

Kirkebøgernes historie

Den ældste, bevarede kirkebog er fra 1573 og rummer optegnelser om døde; men vi skal frem til Christian 4.s forordninger af 20.5. 1645 (for Sjælland) og 17.5. 1646 (for hele landet), før det blev påbudt at føre kirkebog over fødte, viede og døde. Kirkebog – i ental – for forordningen rummede hverken krav om førelse af en kopibog eller om, hvordan kirkebogen skulle føres. Derfor er der indbyrdes forskelle på de første kirkebøger. Formålet var dengang fiskalt – for at kunne personbeskatte. Når præsten i den funktion udførte en statslig opgave, og i andre funktioner var en del af lokalsamfundet, som menigheden betroede sig til, kunne han let komme i en ubehagelig, dobbelt loyalitet.

Med et reskript af 11. dec. 1812 kom der krav om førelse af kopibøger (kontraministerialbøger). Mens de kirkelige handlinger førhen kunne indføres forskelligt, skete det herefter på fortrykte skemaer. Den ændrede praksis blev gennemført omkring 1814. Før dette år benyttes betegnelsen enesteministerialbog, mens vi herefter finder ministerialbøger (hovedbøger) og kontraministerialbøger (kopibøger). Det er den ordning, der er blevet videreført i næsten 200 år.

For at sikre overensstemmelse mellem hoved- og kontrabog, skal de ifølge gældende bestemmelser konfereres årligt af provsten, ligesom Rigsarkivet hvert 5. år fører tilsyn med kirkebogførelsen. Af sikkerhedsmæssige grunde må hoved- og kontrabog ikke opbevares under samme tag, og der er desuden bestemmelser for opbevaring af hovedbøgerne – bestemmelser, der er begrundet i bøgernes store historiske værdi.

Kirkebøgernes betydning

Igennem årene har Rigsarkivet modtaget flere tusinde kirkebøger, som rummer oplysninger om fødsler, konfirmation, trolovelser / ægteskab

■ Et udsnit af de mange kirkebøger, der registreres, efterhånden som de afleveres til Rigsarkivet. Foto: Leon Jespersen.

Nogle af de gamle kirkebøger fra Christiansø. Foto: Leon Jespersen.

og begravelser. De kan også rumme oplysninger om til- og afgang af medlemmer og enkelte ældre kirkebøger beretter også om vaccinationer. Kirkebøgerne kan selvsagt benyttes til demografiske undersøgelser, men de rummer også oplysninger af kulturhistorisk værdi, f.eks. forskellige notitser om skik og brug. Før standardiseringen af kirkebøger o. 1814 var der også plads til et personligt præg.

Ikke mindst de mange slægtsforskere, som har søgt deres aner i Rigsarkivets læsesale rundt om i landet, kender kirkebøgernes store betydning. De er en uvurderlig kilde til slægtsforskning, og ofte stopper slægtsarbejdet, når kirkebøgerne standser tilbage i tid. Idag sidder mange slægtsforskerne hjemme ved deres PC, hvor de på Arkivalier Online kan finde mange scannede kirkebøger. At netop kirkebøgerne er blevet lagt på nettet, viser deres betydning, i arkivsprog højfrekvente arkivalier. Ikke sjældent henvender publikum sig med spørgsmålet, hvornår en kirkebog kommer på nettet.

Indsamlingsprojektet

Både slægtshistorisk, juridisk, kulturhistorisk m.m. er det vigtigt, at denne efterspurgte og centrale kildetype bliver bevaret for eftertiden. Selv om bøgerne efter reglerne skal afleveres senere, tog Rigsarkivet i samarbejde med Kirkeministeriet imidlertid initiativ til, at alle kontraministerialbøger afleveres nu for at sikre denne vigtige del af kulturarven, mens hovedbøgerne afleveres efter de gældende regler. Hvis man i stedet lod kontraministerialbøger ligge i 30 år, er der stor fare for, at de – uden jævnligt brug – ville blive beskadiget.

I Danmark findes der ifølge Kirkeministeriets hjemmeside 2.123 sogne, mens der er ca. 1750 menighedsråd. Der tegnede sig et stort og kompliceret indsamlingsarbejde. Derfor blev indsamlingsarbejdet organiseret i et tæt og godt samarbejde med Kirkeministeriet. Med ministeriets hjælp blev indsamlingsarbejdet organiseret med landets lidt over 100 provstier som omdrejningspunkt. I hvert provsti skulle alle sogne aflevere deres kontraministerialbøger til provstiet, der herefter skulle aflevere bøgerne i Rigsarkivet.

Inden kontraministerialbøgerne afleveres, skulle de enkelte sogne udfylde og indsende skemaer med angivelse af de kirkebøger, de havde i deres varetægt. Og nok så vigtigt skulle bøgerne afkonfereres, for at kontrollere at kontraministerialbøgerne er identiske med indførslerne i hovedbøgerne. Afkonfereringen er vigtig, fordi kontraministerialbøgerne efterfølgende scannes og lægges på Arkivalier Online. Kirkeministeriet var en værdifuld samarbejdspartner, der formidlede kontakter og information.

Resultatet – antal indsamlede bøger

Der var store forskelle på, hvor mange bøger, de enkelte landsdele havde afleveret til Rigsarkivet. På Fyn og Bornholm var stort set alle bøger afleveret, og det samme gjaldt mange sjællandske og sønderjyske sogne. Omvendt befandt der sig fortsat mange bøger i de jyske sogne. Men også inden for landsdelene var der store forskelle. Et sjællandsk sogn har således afleveret kontrabøger tilbage fra 1927. Og det var med stor glæde, at Rigsarkivet modtog kirkebøger fra Danmarks østligste del, Christiansø, hvor der blev modtaget bøger tilbage fra 1818.

Projektet nærmer sig sin afslutning, og resultaterne kan opgøres. Indsamlingsarbejdet har resulteret i, at der afleveres omkring 2.300 kontraministerialbøger, hvortil kommer næsten 100 hovedministerialbøger. Circa 2/3 af bøgerne stammer fra Vestdanmark. Ude i sognene kan kirkebøgerne være opbevaret under forskelligartede forhold, så det er glædeligt, at de nu afleveres til magasiner, der opfylder kravene til arkivmæssige hensyn.

Indsamlingsprojektet har også givet andre erfaringer. Hvor der handles, laves der også fejl, og indsamlingsarbejdet har naturligt nok også afsløret forskellige uregelmæssigheder. Hertil hører det sjældne forhold, at kirkebøger er bortkommet. Et problem, der heldigvis kan afhjælpes ved, at der føres to sæt identiske bøger, netop for at undgå informationstab i forbindelse med brand, tyveri m.m.

I nogle tilfælde har indsamlingen imidlertid afsløret, at kirkebøger ikke altid er blevet afkonfereret efter reglerne, og at hoved- og kopibøger ikke altid er helt identiske. Indsamlingsarbejdet har derfor givet anledning til, at eventuelle uoverensstemmelser korrigeres. Det skal ikke overskygge for, at indsamlingen er resulteret i et par tusinde kirkebøger, der ikke alene er ført efter reglerne, men som rummer et væld af oplysninger til gavn for eftertiden.

◆

En magisk grænse er overskredet

Jørgen Mikkelsen

Foto: Julie Avery.

Se godt på billedet. Det viser arkivregistrator Hans Christensen i færd med at sætte otte pakker nyerhvervede arkivalier på plads i et af Rigsarkivets højlagermagasiner i København. Noget sådant sker næsten dagligt i disse måneder. Rigsarkivet i København forventer nemlig at modtage ca. 9 kilometer arkivalier i løbet af 2015. Sidste år drejede det sig om 5.1 kilometer. Den samlede arkivbestand i Rigsarkivets københavnske magasiner vil derfor ved udgangen af 2015 have passeret 270 kilometer. Heraf befinder ca. 90% sig i magasinerne på Kalvebod Brygge, der blev indviet i 2009.

Hermed er vi tilbage ved udgangspunktet for denne artikel. Ved at sætte netop disse otte pakker fra Københavns Fængsler på plads nåede vi over en magisk grænse: der er nu i alt anbragt 250 kilometer arkivalier i de nye magasiner. Der er dog stadig lang vej, før højlagermagasinerne er fyldt op. Og da de blev opført, vurderede man da også, at de ville kunne modtage al accession til Rigsarkivet i København og det daværende landsarkiv i København frem til ca. 2030, og at der herefter kun ville blive afleveret få papirarkivalier pga. den fremadskridende digitalisering hos statslige og kommunale myndigheder. Trods de store afleveringer i disse år tyder det nu på, at der stadig vil være ledig kapacitet i højlagrene om 15 år.

Opførelsen af de nye magasiner har haft den positive konsekvens, at vi nu kan tage imod papirarkivalier, der kun er 10–15 år – ja, i nogle tilfælde kun ca. 5 år – gamle, mens vi tidligere ofte lod arkivalierne blive 20–25 år ude hos myndighederne. Fx er det nu almindeligt, at østdanske politi- og retskredse afleverer alle deres bevaringsværdige arkivalier fra tiden før 2007, hvor antallet af disse myndigheder blev reduceret ved nogle store reformer. I kølvandet på disse reformer er en del af de gamle retsbygninger og politistationer blevet solgt, og myndighederne har da været glade for, at de har kunnet aflevere en stor del af deres arkivalier til os i stedet for at flytte dem til nye adresser.

◆

Skribenten er arkivar og seniorforsker ved Indsamling og Bevaring, Rigsarkivet, København

Liv og arbejde i 1700-tallets København

Jørgen Mikkelsen

I 1700-tallet var København ikke bare Danmarks suverænt største by, men også det ubestridte politiske, militære og økonomiske center for et monarki, der strakte sig fra Grønland til Tranquebar. København var derfor også arbejdsplads for en socialt og etnisk sammensat befolkning.

Dette var udgangspunktet for et seminar på Rigsarkivet d. 29. oktober. Arkivet havde arrangeret det i samarbejde med Saxo-instituttet ved Københavns Universitet, Dansk Center for Byhistorie og Dansk Komité for Byhistorie, og ca. 60 personer, deriblandt 20–30 historiestuderende deltog. De seks oplægsholdere satte fokus på forskellige erhvervs- og socialgrupper, men social identitet, æresbegreber og holdning til arbejdsmoral gik igen i de fleste oplæg.

Arkivar Peter Wessel Hansen indledte dagen med at fremlægge resultaterne af en undersøgelse af jobansøgninger og -annoncer fra 1700-tallet. Mens der i ansøgninger til bl.a. lægestillinger gerne blev henvist til tidligere ansættelser, skrev ansøgere til lavere embeder næsten aldrig om deres specifikke kvalifikationer, hvorimod de gerne fremhævede deres flid, redelighed og andre egenskaber. En del tjenestepigeansøgninger indeholdt dog ret specifikke ønsker om jobbets indhold.

I ph.d.-stipendiat Jesper Jakobsens præsentation af bogtrykkerfaget ca. 1730–70 lagde han især vægt på censurens rolle. Han påpegede, at de professorer, som blev udpeget som censorer, ofte tog temmeligt afslappet på opgaven, og at veletablerede trykkerier ved flere lejligheder søgte at benytte censurinstitutionen til at holde nye, potentielt farlige konkurrenter ude af markedet.

Museumsinspektør Jakob Parby redegjorde for laugskulturens transurbane og transnationale karakter, som gjorde, at vandrende håndværkssvende hurtigt kunne føle sig hjemme, når de kom til en ny by eller et nyt land. Parby bemærkede imidlertid, at den traditionelle, ungkarleprægede svendekultur begyndte at blive udfordret i slutningen af 1700-tallet – i alt fald i Danmark, hvor flere og flere svende opgav at blive mester og giftede sig som svend. Samtidig begyndte den nationale identitetsfølelse (dansk eller tysk) at spille en stor rolle blandt svendene.

I 1700-tallet udgjorde hæren og flåden til sammen ca. 20% af Københavns befolkning. Militæret satte derfor et meget stærkt præg på livet i hovedstaden. Dette emne blev belyst af museumsinspektør Karsten Skjold Petersen, der fortalte om nogle af de mange forskellige jobs – fra bygningshåndværker til porcelænsmaler – som en hvervet soldat kunne udføre, når han var frimand, dvs. havde orlov fra militæret.

Professor Ulrik Langen beskrev nogle af de mange lotterier, som blev indført i 1700-tallet. Selv om en stor del af dem havde til formål at skaffe penge til velgørende formål, blev de ofte udsat for hård kritik. Nogle mente, at lotterierne skadede landets økonomi; andre pegede på uheldige psykologiske konsekvenser, bl.a. at visse mennesker mistede lysten til arbejde. Økonomen Chr. Olufsen formulerede det således: "Lykke skal vindes ved vindskibelighed [omhu og flid], ikke ved slumpetræf"!

Museumsinspektør Camila Schjerning sluttede af med at beskrive en række retssager om konflikter mellem den militære og civile befolkning i kvarteret Nyboder. Foredraget belyste bl.a., hvor stor en rolle æren spillede i datidens samfund.

Seminaret var tilrettelagt af Ulrik Langen og undertegnede, og vi vil nu undersøge mulighederne for at publicere indlæggene.

◆

Skribenten er arkivar og seniorforsker ved Indsamling og Bevaring, Rigsarkivet, København

■ I 1808 udgav Johannes Senn et værk med en lang række billeder af menneske-typer, som man kunne møde i datidens København. Her drejer det sig om en "fiskekælling", dvs. en kvinde, der solgte fisk på nogle af byens gader og torve.

■ I 1700-tallet og begyndelsen af 1800-tallet var en stor del af soldaterne i hæren frimænd det meste af året. I denne periode fik de ingen løn fra militæret, men måtte ernære sig selv, fx som "sjovere", dvs. løsarbejdere, herunder flyttemænd. Men selv da havde de pligt til at bære militæruniform.

■ Skarpe lugte hørte til dagligdagen i 1700-tallets storbyer. Og at dømme efter denne tegning har det været noget af en prøvelse at være skarnager (skraldemand) eller kludekælling (indsamler af brugt tøj).

■ Nogle former for arbejde er mere behageligt end andre. Disse vintappersvende ser ud til at nyde tilværelsen, mens de kontrollerer kvaliteten af den vare, de sælger.

Skoltsamernas arkiv fogades till UNESCO:s lista över världsminnen

Pertti Hakala

Förenta Nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur (UNESCO) beslöt vid sitt möte i Abu Dhabi 9.10.2015 att foga skoltsamernas arkiv till den lista över världsminnen som upprättades 1992, efter instiftandet av världsminnesprogrammet, och därefter successivt kompletterats. Syftet med programmet är att bevara de arkiv och biblioteksamlingar som är av betydelse för mänskligheten samt göra dem bättre tillgängliga och mer kända. UNESCO:s världsarvsprogram med motsvarande listor över det materiella och immateriella kulturarvet (angivna byggnader, specifika typer av dans etc.) har samma syfte.

Skoltsamerarkivets nya status av världsminne är förstås en stor sak för Riksarkivet. Den stora banderollen i RA:s aula talar sitt tydliga språk. Foto: Marko Oja/Riksarkivet.

UNESCO:s lista över världsminnen innehåller sedan flera år nordiska arkiv av i första hand internationell karaktär (t.ex. Öresundstullarkivet, Nobelstiftelsens arkiv), men den har på senare år också fått mer lokala tillskott (bl.a. Stockholms stads byggnadsritningar, 1703 års folkräkning på Island). Att den isländska folkräkningen 2013 fick status av uppmärksammat världsminne noterades även inom det finska arkivverket, där det utan tvivel manade till något liknande. De samlingar i Finland som redan hade status av världsminne (A.E. Nordenskiölds kartsamling och furstarna Radziwills bibliotek [också i fem andra länder]), företrädde biblioteksektorn, medan Museiverket kunde redovisa för hela sju världsarv.

Eftersom Finlands riksarkiv i en tid av kraftiga nedskärningar ägnat minoritetsarkiven och i synnerhet de finska samernas arkiv stor uppmärksamhet och resurser var det kanske naturligt att Riksarkivets förslag till UNESCO:s lista över världsminnen gällde ett minoritetsarkiv. (Det nationella paradigmets dominans och Finlands provinsiella historia avspeglas också i arkiven där det är tunnsått med verkligt internationella dito.) Riksarkivet och Samearkivet, som lyder direkt under RA, föreslog i mars 2014 att skoltsamebyn Suenjels (fi. Suonikyläs) på flera sätt unika arkiv skulle upptas på UNESCO:s lista över världsminnen. Arkivet består av totalt 18 dokument, av vilka 16 tillkommit under perioden 1601–1775. Dessa ryskspråkiga dokument reglerade förhållandet mellan skoltsamerna i Suenjel och Petsamo kloster beträffande rätten att nyttja betesmark och fiskevatten. För en närmare presentation av arkivet, se s. 207.

Till de nödvändiga åtgärderna hörde även inrättandet av en finsk nationell kommitté för UNESCO:s världsminne. Kommittén leds av riksarkivarie Jussi Nuorteva och Riksarkivet är också annars väl företrätt (4 ledamöter av totalt 14). Ytterligare tre medlemmar företräder arkivsektorn, 4–5 biblioteksbranschen, 1–2 museisektorn (var hör en bibliotekarie vid museiverket hemma?)

och FN-unga i Finland r.f. har även en företrädare. Denna nationella kommitté förser UNESCO:s kommitté för världsminnen med förslag till samlingar som skulle kunna fogas till listan över världsminnen, gör upp register över nationellt betydande samlingar samt informerar om dem och om programmet för världsminnen. Finska Litteratursällskapet är företrätt i kommittén.

Riksarkivarie Jussi Nuorteva som varit drivande i denna fråga deltog i UNESCO:s möte i Abu Dhabi där det glädjande beskedet slutligen erhölls. Riksarkivets (och Samearkivets) förslag stöddes förstås av Finlands UNESCO-kommission samt av Sametinget och de direkt berörda: skolternas bystämmor i Nellim-Keväjärvi och Näätämö samt skoltsamernas kulturförening Saa'mi Nue'tt.

Att ett av Europas små ursprungsfolk (skoltsamernas antal är i dag ca 1 000, av vilka drygt hälften lever i Ryssland) fått sitt arkiv infört på UNESCO:s lista över världsminnen har redan renderat en belöning: Riksarkivet och Samearkivet kunde 27.10.2015 foga hederstiteln *Årets skoltsame 2015* till sin övriga titulatur. Skoltsamearkivet uppmärksammades stort av vanligen svårflörtade rikstidningen Helsingin Sanomat efter UNESCO:s beslut.

B 1 HELSINGIN SANOMAT TORSTAINA 15. LOKAKUUTA 2015

HS KULTTUURI + TIEDE

Kulttuuritoimitus
Esimies: Hanna Mahlamäki
hs.kulttuuri@hs.fi +358 9 122 2593

B KULTTUURI • TIEDE • MIELIPIDE • TÄNÄÄN • MINNE MENNÄ • TV & RADIO • SÄÄ

Toimitussihteeri: Pirkko Koivisto • Editoivat: Suvi Ahola, Sirpa Pääkkönen • Ulkoasu: Meidi Poikonen, Marja Suvisuo • Kuvatoimittaja: Nanna Saarhelo

Koltta-aarre kätkee salaisuuden

Unescon Maailman muisti -listalle päässyt koltta-arkisto on ainutlaatuinen harvinaisuus

Paperit on käärittyä yli yhdeksänmetrisiä rullalle. Kuvassa arkisto konservoinnin jälkeen.

Kulttuuriperintö

Jussi Lehmusvesi HS

TARINAMAN kuulostaa kansansadulta, *Indiana Jonesilta* tai J. R. R. Tolkienin kertomuksilta:

On köyhä ja lukutaidoton alkuperäiskansa, jolla on hallussaan muhtava salaisuus. Juurakon alle on kätketty ikivanha mäntypuinen lipas. Sen sisällä on hallinsijoiden kirjoittamia paperiita, jotka antavan kansalle toimeentulon ja elämän.

Aarrettaan suojellakseen kylän asukkaat ovat valitneet keskuudestaan kolme eri perheisiin kuuluvaa miestä, jotka ainoina tietävät kätköpaikan. Jos yksi näistä kuolee, kaksi muuta valitsevat tilalle uuden salaisuuden haltijan.

Näin aarre säilyy tallessa vuosisatojen ajan, kunnes se sodan melskeessä unohtuu – löytyäkseen vuosikymmeniä myöhemmin uudelleen.

TARUNOMAINEN tarina tosiaankin, mutta ainakin pääpirteissään täyttä totta. Nykyisin tuo aarre on Unescon suojelessa.

Viime perjantaina YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö hyväksyi maailmanmuistilistalleen niin sanotun *Gramotan* eli *Suomiyälle koltien arkiston*, toisin sanoen juuri tuon henkilippuun sisältämät asiakirjat.

Yli yhdeksänmetrisille rullalle käärityt venäjänkielisiset paperit ovat Venäjän tsaarien allekirjoittamia ja todistavat koltakylän oikeuksista kohjokiin ja laidunmaihin.

Vanhin asiakirjoista on vuodelta 1608, myöhäisin vuodelta 1775.

Arkiston listalle ehdottaneen Suomen kansallisen komitean mukaan paperit ovat saamelaisvähemmön asiakirjallisen kulttuuriperinnön suurin aarre, ja maailmankin alkuperäiskansojen joukossa ainutlaatuinen.

AARTEEN viimeisetkin vartijat ovat olleet maan majoilla jo pitkään, mutta yhden arvoituksen koltasaamelainen Pekka Fofanoff, 60, uskoo ratkaisevansa. Hän uskoo tietävänsä vuonna 1865 kaiverretun, viimeisimmän lippuun veistäjän.

"Uskon nähneeni valokuvankin hänestä", Fofanoff sanoo puhelimessa.

Linja voisi olla parempikin, sillä hän antaa haastattelua kotiseudullaan Itä-Lapissa, Sevettijärven aloella, jolla katvepaikkoja riittää.

KOLTTIEN entisellä huottamusmehellä on siis kiinnostavaa sanottavaa, mutta palataan ensin lippuun katoamiseen.

Suonijärvi sijaitsee Petsamossa, joka Iitettiin Neuvosto-Venäjästä Suomeen vuonna 1920 solmitussa Tarton rauhassa. Uudelleen tilanteen muutti parikymmentä vuotta myöhemmin sytyttyt talvisota, jonka seurauksena Suomiyälin koltat evakuoitiin ja surullisten vaiheiden jälkeen asutettiin lopulta Sevettijärvelle Inariin.

Tuossa hötäkässä kallisarvoinen lipas jäi mahdollisesti evakuoidulta koltalta erään veneen keulaan, josta sen löysi suomalaissotilas räsykaan alle kätkettyä.

Evakuoinnia johtanut majuri ymmärsi "poupölkyksi" haukutun lippaan arvon, ja hänen käskystään se toimitettiin ensin Rovaniemelle ja sieltä vuonna 1942 Helsinkiin valtionarkistoon.

► Jatkuu seuraavalla sivulla

Pekka Fofanoff

NORJA Varda • Vadsø Kirkenes • Petsamo Nikel • Nuorgam • Utsjoki • Sevetti-järvi • SUOMI • Inari • Inari-järvi • Ivalo • VENÄJÄ 100 km

Fakta

Maailman muisti -luetteloon on tiukka seula

● Koltakylän arkisto eli Gramota hyväksyttiin äskettäin Maailman muisti -luetteloon Unescon kokouksessa Abu Dhabissa.
● Luetteloon on valittu ihmiskunnan tärkeimpiä asiakirja-aarteita, kuten *Magna Carta* ja Beethovenin *Yhdeksäs sinfonia*.
● Aiemmin Suomesta luetteloon on valittu A. E. Nordenskiöldin karttakokoelma (1997) sekä Radziwillin ruhtinasvuvun kirjasto.
● Maailman muisti -ohjelma pyrkii suojelemaan ja esittelemään maailman arkisto- ja kirjastoperintöä jäätipolvile. Yhteensä luettelossa 348 dokumenttia.
● Unescolla on myös tunnettu Maailmanperintöluettelo sekä ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luettelo.

■ Finlands största dagstidning Helsingin Sanomat innehöll den 15 oktober en diger artikel om skoltsamernas arkiv. Reportern hade bl.a. intervjuat en ättling till den man som tillverkat det senaste arkivskrinet 1865.

Samtliga världsminnen i Finland har intressant nog en rysk dimension: ryske kejsaren Nikolaj II försåg Kejserliga Alexanders-Universitetet i Helsingfors med de medel som behövdes för inlösen av A.E. Nordenskiölds kartsamling 1901. Nationalbibliotekets innehav av verk som tillhört de litauisk-polska furstarna Radziwill beror på en donation från Vetenskapsakademin i S:t Petersburg efter Åbo brand 1827. Det nyaste tillskottets ryska anknytning är om möjligt än mer uppenbar.

För mer uppgifter om skoltsamerna rekommenderas professor Väinö Tanners klassiska studie *Antropogeografiska studier inom Petsamoområdet. I. Skoltlapparna*, som publicerades 1929. Uppgifter om finska nationella kommittén för UNESCO:s världsminnen och världsminnena i Finland hittas på sajten:

http://www.arkisto.fi/en/memory-of-the-world
(tillgänglig på engelska).

◆

Den skjulte skatten i gruva

Folldal Verks arkiver

Cæcilie Stang

Folldal Verk er viktig industrihistorie, og gruvene er ett av ti teknisk-industrielle kulturminner i Norge som fra 2010 har fått direkte støtte av Miljøverndepartementet til istandsetting og vedlikehold. Bygningsmassen på verket i fjellbygda Folldal i Hedmark fylke blir nå godt ivaretatt. Noen vil kanskje mene at det er et lite paradoks at millioner av kroner kanaliseres gjennom Riksantikvaren til restaurering av bygningsmassen, mens ingenting av de samme midlene går til å sikre tegningene som beskriver disse bygningene. Dette forteller at umiddelbart synlige kilder har større prestisje hos bevilgende myndigheter. Arkivene ligger stille nede i eska si som skjulte skatter.

Folldal Verk og arkivet

I 1748 startet Fredrik Gaves Kobberverk opp driften i Folldal. Utvinningen av kobber varte til 1941 da råstofftilgangen tok slutt. Verksdriften fortsatte i andre gruver i Folldal og omegn inntil Tverrfjellet gruver på Hjerkinn ble nedlagt i 1993. Fra 1957 var gruvedriften heleid av industrikonsernet Borregaard, seinere Orkla.

Folldalsverket har hatt ulike eiere opp gjennom tiden, og driften har vært nedlagt i perioder. Interessentskapet Foldal Værk A/S solgte til engelske interesser som startet ny gruvevirksomhet i Folldal i 1906. Foldal Copper & Sulphur Company Ltd. drev gruvedrift i Folldal fra 1906 til 1938 da selskapet gikk konkurs. Senere i 1938 overtok det norske Folldal Verk A/S og drev bedriften fram til 1993.

Folldal Verk var i hele sin virksomhetsperiode en hjørnesteinsbedrift for Folldal kommune. I dag har kommunen ca. 1700 innbyggere. Da verket fremdeles var i drift i 1990, lå innbyggertallet på godt over 2000.

I 1988 ble det opprettet en stiftelse, Stiftelsen Folldal gruver, som skulle ta vare på gruveanlegget i selve bygda Folldal som da hadde stått uvirksomt i flere år. Stiftelsen fikk ansvar for både landskap, bygninger, gjenstander, foto og arkiv.

Arkivet dekker i hovedsak perioden 1906–1993 med mye materiale helt fra oppbyggingen i 1906. Det er et rikholdig arkiv med styreprotokoller, korrespondanse, arkivsaker som omhandler drift, produksjon, lager, salg og personale samt et svært innholdsrikt kart- og tegningsarkiv. I tillegg oppbevares flere arkiver etter foreninger i gruvemiljøet, deriblant Folldal gruvearbeiderforening, sammen med bedriftsarkivet på dagens Folldal Verk.

På 1920- og 1930-tallet var det svært mange arbeidskonflikter ved Verket. Når både eiernes og fagforeningenes arkiver er bevart og endatil på samme sted, gir det en unik mulighet til å studere de ulike partenes ståsted i streiker og uro. Bygdesamfunnet Folldal var lenge preget av motsetninger mellom sterke miljøer. Arbeiderne på Verket kunne ha kryssende interesser med dem som eide jord og dreiv med gardsbruk i bygda. Arkivene kan også gi innblikk i bygdas sosiale historie.

Våren 2015 ble arkivet til Foldal Copper & Sulphur Company Ltd. og hele kart- og tegningsarkivet, det vil

■ Folldal Verk i Folldal kommune i Hedmark. Gruvekroa med kontorlokaler midt i bildet. Foto: Arild Alander.

■ Artikkelforfatteren (til venstre) studerer tegninger fra Folldal Verks arkiv sammen med avdelingsdirektør Runhild Dammen og arkivar Arild Alander fra Nordøsterdalsmuseet. Foto: Unni Kleven.

si kart og tegninger også fra Folldal Verk A/S, ferdig ordnet og tilgjengeliggjort på www.arkivportalen.no. Tegningsarkivet utgjør alene ca. 10 000 enkeltobjekter, ordnet på dokumentnivå, mens det ferdigordnede papirarkivet er ca. 30 hm, ordnet ned på mappenivå.

Hvordan fikk vi dette til?

I 2010 lå arkivene og tegningene på Folldal Verk i et tilnærmet kaos, i ulike bygninger, og var i elendig stand etter diverse flytteprosesser. Stikkordene for dagens resultat er økonomisk støtte fra Norsk kulturråd, en handlekraftig museumsdirektør samt kompetanse og faglig samarbeid.

Statsarkivet i Hamar har helt siden tidlig på 1990-tallet prøvd å få til en ordning og sikring av arkivene til Folldal Verk. I 2010 skjedde det imidlertid flere ting på én gang: Norsk kulturråd opprettet en støtteordning som prioriterte ordningsprosjekter for verdifulle bedriftsarkiver. Samtidig ble museene i Hedmark fylke konsolidert inn i Hedmark fylkesmuseum, senere Anno museum. Med inn i den konsoliderte enheten ble både Stiftelsen Folldal gruver og Nordøsterdalsmuseet. Direktør ved Nordøsterdalsmuseet Odd Sletten sendte søknad til Norsk kulturråd om arkivprosjektet "Folldal Verks arkiver" allerede i 2010.

Stiftelsen Folldal gruver og Statsarkivet i Hamar var med i prosjektet som samarbeidsparter. Prosjektet har fått solid støtte fra Norsk kulturråd i tre år på rad. Takket være denne støtten er et unikt arkivmateriale sikret. Det er også svært viktig å anerkjenne den lokale kompetansen på Nordøsterdalsmuseet. Uten arkivar Arild Alanders kunnskaper om verket og ukuelige pågangsmot, hadde ikke arkivet blitt ordnet så nøyaktig og bra.

Arbeidsforholdene har vært utfordrende. Arkivmaterialet har ligget spredt i store, trekkfulle hus, tiår med støv og skitt har fått gro, og mange dokumenter og tegninger har vært skadet og trengt pleie. Konserveringsavdelingen ved Statsarkivet i Hamar har derfor vært aktivt med i prosjektet.

Hva nå?

Men hva skjer i fortsettelsen? Støtteordningene til ordning av bedriftsarkiver er nå så å si borte fra Norsk kulturråd. Kulturrådet, museene og Arkivverket skal endres og omstilles. I Norge har vi et ordtak som sier: "Mens gresset gror, dør kua". Det ligger mange papirarkiver der ute som har det vondt. Arkivet etter Folldal Verk A/S, 1938–1993, er et av disse arkivene. Ingen har penger å avse lenger. I alle omstillingsprosessene i kultursektoren finnes også det fenomenet at under en prosjektperiode eller under arbeidsgangen endres eierforholdet til materialet. I løpet av de tre årene det ble gitt støtte til prosjektet "Folldal Verks arkiver", gikk Stiftelsen Folldal gruver ut av den konsoliderte museumsstrukturen. Da oppsto den situasjonen at museet ordnet et arkiv de verken eide eller kunne forvalte. Heldigvis valgte Norsk kulturråd å støtte prosjektet på tross av dette, men slikt er krevende. Et stort arbeid blir gjort uten at det kan settes krav til lokaler, sikkerhet og tilgang. Det er et møysommelig og tidkrevende arbeid å ordne privatarkiv, kompetansen er unik, og det er få fagfolk som kan privatarkiv til fingerspissene. Dette er faktorer overordnede omorganiseringer har en tendens til ikke å ta hensyn til. Hva som skjer med det resterende arkivet til Folldal Verk A/S, 1938–1993, gjenstår å se.

◆

Artikkelforfatteren er førstearkivar ved Statsarkivet i Hamar

■ Folldal Verk i 1910. Foto: Anno museum, avdeling Nordøsterdalsmuseet.

Arkivbeskrivelser
– arkivarens skapelsesfortellinger

Ine Fintland

Denne gang bringer *Nordisk Arkivnyt* en artikkel som er av mer faglig karakter enn vanlig. Under Nordiske Arkivdage i mai, holdt førstearkivar Ine Fintland ved Statsarkivet i Stavanger et innlegg om arkivbeskrivelser som paraktekster. Dette er et tema som kan ha relevans for arkivarer i hele Norden – langt flere enn dem som var til stede i København – og derfor følger her en bearbeidet versjon av foredraget.

◆

There is fiction in the space between
The lines on your page of memories
Write it down but it doesn't mean
You're just telling stories
There is fiction in the space between
You and me
You write the words to get respect and Compassion
And for posterity
You write the words and make believe
There is truth in the space between

(Tracy Chapman, *Telling Stories*, 2000)

Arkivbeskrivelser blir først *skapt* av en arkivar og siden, når de blir lest, delvis *gjenskapt* og delvis *nyskapt* av brukeren. Brukeren blir medskaper, men tekstens forfatter er arkivaren. Han kan gjennom skrivemåten åpne opp for en viss type medforfatterskap.

En tradisjonell forståelse av arkivbeskrivelse er:

1. The process of analyzing, organizing, and recording information that serves to identify, manage, locate, and explain the holdings of archives and manuscript repositories and the context and records systems from which those holdings were selected;
2. The written representations or products of the above processes;
3. In records management, a written account of the physical characteristics, informational content, and functional purpose of a record series or system.[1]

Som det fremgår av denne definisjonen, er primærfunksjonen til arkivbeskrivelsene av instrumentell karakter, de er arbeidsredskap i arkivarbeidet. Punkt 1 i definisjonen omhandler tilblivelsen av beskrivelsen, og punkt 2 resultatet. Definisjonen vektlegger at beskrivelsen er en prosess som skaper et skriftlig sluttprodukt, men den sier ikke noe eksplisitt om hva som er formålet. Det innholdet og formatet som tradisjonelt sett er karakteristisk for arkivbeskrivelsene, bærer preg av at forfatteren/produsenten ser for seg at de eksterne brukerne ikke har utpreget behov for andre typer informasjon enn de interne.

Ut fra en tradisjonell forståelse av arkivbeskrivelser, har disse en kontrollerende hensikt knyttet til oversikt over arkivbestanden i et depot og dermed indirekte også til fremfinning av arkivmateriale. De har videre en kommunikativ hensikt som er knyttet til tilgjengeliggjøring og synliggjøring av arkivene, kanskje hovedsakelig for eksterne brukere som søker informasjon på for eksempel www.arkivportalen.no. Beskrivelsene skal gjøre brukerne i stand til å finne frem til den informasjonen de leter etter, samtidig skal de dokumentere arkivets autentisitet og integritet.

Arkivbeskrivelse som paratekst

Gérard Genettes paratekstbegrep kan være en interessant innfallsvinkel for å forstå arkivbeskrivelse som sjanger og arkivarens rolle som forteller. Genette omtaler paratekst slik:

> *[W]hat enables a text to become a book and to be offered as such to its readers and, more generally, to the public. More than a boundary or a sealed border, the paratext is, rather, a threshold, or – a word Borges used apropos of a preface – a ´vestibule´ that offers the world at large the possibility of either stepping inside or turning back. It is an ´undefined zone´ between the inside and the outside, a zone without any hard and fast boundary on either the inward side (turned toward the text) or the outward side (turned toward the word´s discourse about the text), an edge, or, as Phillipe Lejeune put it, 'a fringe of the printed text which in reality controls one's whole reading of the text'.*[2]

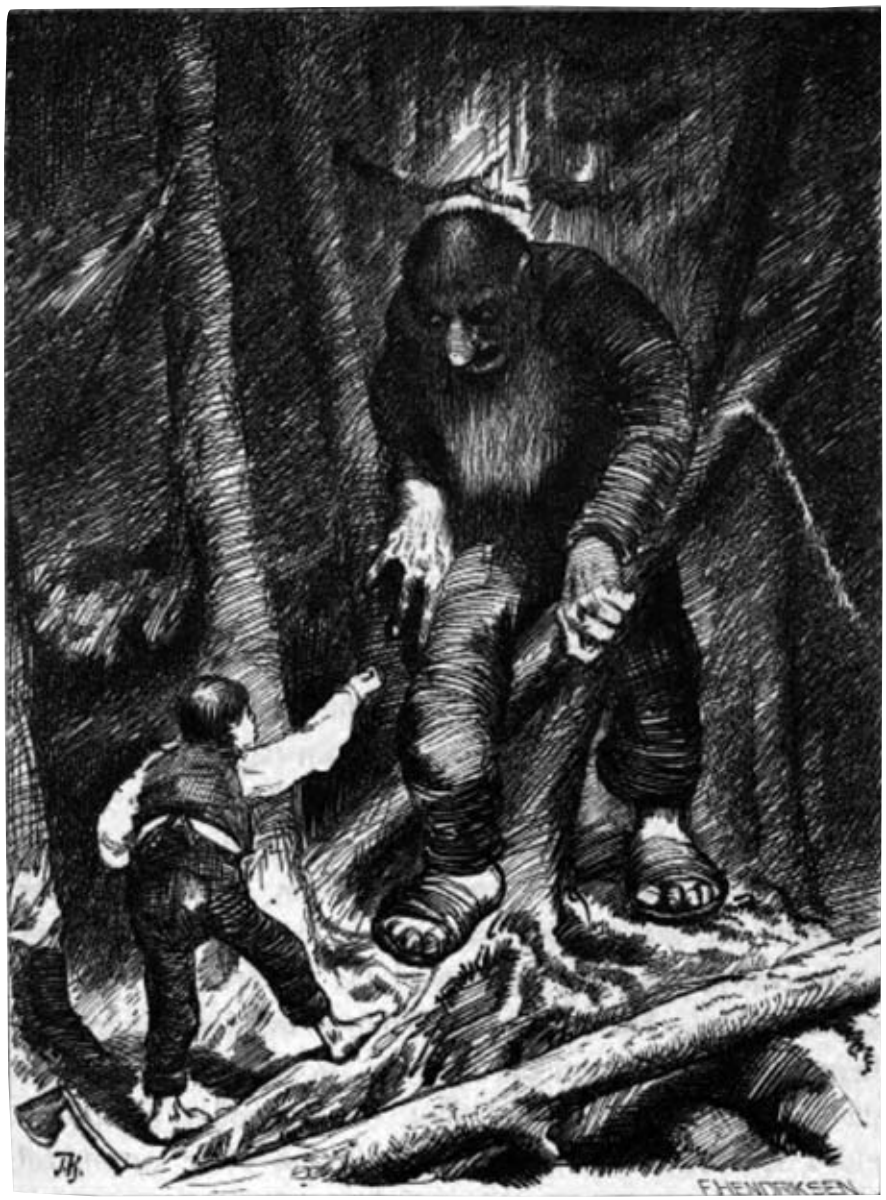

■ Folkeminnesamleren Jørgen Moe problematiserte og diskuterte sjangeren han arbeidet med – til inspirasjon for arkivarer som skriver arkivbeskrivelser. Her ser vi Theodor Kittelsens illustrasjon til folkeeventyret "Askeladden som kappåt med trollet", fra P. Chr. Asbjørnsen og J. Moes *Eventyrbog for Børn*. Norske Folkeeventyr, 1883.

Paratekster viser således både til elementer i den foreliggende teksten og forhold utenfor den. De definerer hva som utgjør tekstens kontekst.

Fortiden er alltid forfattet som historier. Historie handler ikke utelukkende om empiri og analyse, men like mye om forfatterinnsikt, oppfinnelse og eksperimentering. Å utforme arkivbeskrivelser blir dermed en narrativ/fortellende aktivitet.[3] Beskrivelsene er brukernes første møte med arkivet. Innholdet og den språklige utformingen vil derfor ha en avgjørende betydning for hvem som føler seg komfortable med og velkomne til å trå over terskelen.

Arkivaren som "author"

Arkivbeskrivelsene er en vesentlig kommunikasjons- og kontrollkanal der arkivaren, gjennom sin seleksjon og presentasjon kan veilede og invitere inn, men også villede og stenge brukere ute.[4] Beskrivelsene kan bidra til å belyse og til å kamuflere ulike sider ved arkivene og arkivskaperne fordi de formidler én eller flere fortolkninger av disse.

> *As archival descriptions reflect the values of the archivists who create them, it is imperative that we document and make visible these biases. Users should have access to information about the worldviews of the archivists who acquired, arranged, and described archival records. Archivists need to state upfront from where they are coming and what they are doing. They need to disclose their assumptions, their biases, and their interpretations.*[5]

Refleksjoner over egen praksis med tanke på at disse vil kunne være av betydning for brukere, finner vi, så vidt meg bekjent, ikke i norske arkivbeskrivelser. Men et eksempel til inspirasjon er folkeminnesamleren Jørgen Moe. Gjennom sin innledning til folkeeventyrene fra 1851 skapte han rammefortellinger om det som en gang var. Fra et vitenskapelig synspunkt problematiserte og diskuterte han sjangeren. Han var opptatt av at leserne skulle forstå de utfordringer han hadde møtt, og de valg han hadde tatt. Blant annet skrev han at folkeeventyrene kunne formidles på en "plump og raa" måte som ligger nær "Folkets Udtryksmaade" eller på en som skapte "større Lethed og Finhed i Fremstillingen".[6] Men å fortelle dem folkelig står ikke nødvendigvis i veien for at fremstillingen kunne bli "fin og smuk". For "æsthetisk berettiget er kun den Form, der fuldkommen lader sit Indhold komme tilsyne". Man må ikke glemme at det karakteristiske ikke bare ligger i tanken, men og i uttrykket for tanken "konkretiserer sig i Betegnelsen og bliver med en anden Betegnelse en annen, eller dog en annerledes nuanceret".

"Ingen annen fortid har noensinne eksistert"

> *Den som kontrollerer fortiden, kontrollerer fremtiden; den som kontrollerer samtiden, kontrollerer fortiden ... Fortidens endring er Ingsoc sin sentrale doktrine. Fortidige hendelser, blir det argumentert for, har ingen objektiv eksistens, men overlever bare i skrevne arkiv og i det*

Carter.

Matriculleringen
i Norge vedkomende.

Vidi det andet Pærelse, over Døren.

Pagven N:o 1.

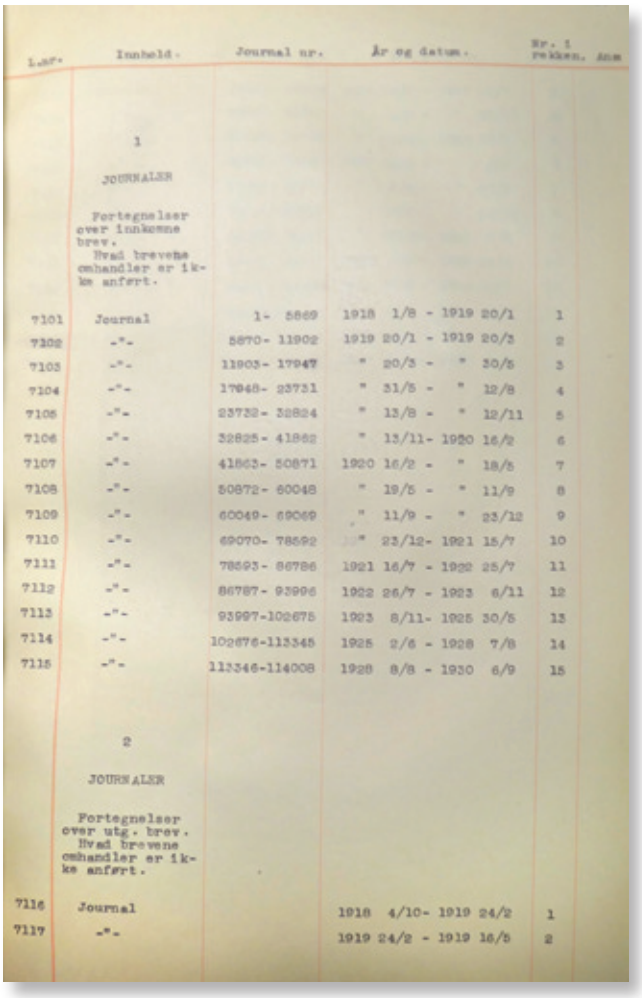

L.nr.	Innhold.	Journal nr.	År og datum.	Nr. i rekken.	Anm
	1				
	JOURNALER				
	Fortegnelser over innkomne brev. Hvad brevene omhandler er ikke anført.				
7101	Journal	1- 5869	1918 1/8 - 1919 20/1	1	
7102	-"-	5870- 11902	1919 20/1 - 1919 20/3	2	
7103	-"-	11903- 17947	" 20/3 - " 30/5	3	
7104	-"-	17948- 23731	" 31/5 - " 12/8	4	
7105	-"-	23732- 32824	" 13/8 - " 12/11	5	
7106	-"-	32825- 41862	" 13/11- 1920 16/2	6	
7107	-"-	41863- 50871	1920 16/2 - " 18/5	7	
7108	-"-	50872- 60048	" 19/5 - " 11/9	8	
7109	-"-	60049- 69069	" 11/9 - " 23/12	9	
7110	-"-	69070- 78592	" 23/12- 1921 15/7	10	
7111	-"-	78593- 86786	1921 16/7 - 1922 25/7	11	
7112	-"-	86787- 93996	1922 26/7 - 1923 6/11	12	
7113	-"-	93997-102675	1923 8/11- 1925 30/5	13	
7114	-"-	102676-113345	1925 2/6 - 1928 7/8	14	
7115	-"-	113346-114008	1928 8/8 - 1930 6/9	15	
	2				
	JOURNALER				
	Fortegnelser over utg. brev. Hvad brevene omhandler er ikke anført.				
7116	Journal		1918 4/10- 1919 24/2	1	
7117	-"-		1919 24/2 - 1919 16/5	2	

■ Arkivbeskrivelse fra 1792. Katalog over Akershusarkivet, forfattet av Carl Deichmann.

■ Arkivbeskrivelse fra omkring 1930. Arkivkatalog for Provianteringsdepartementets Finansdirektorat 1918–1927, forfattet av Sigfred Riksen.

> *menneskelige minnet. Fortiden er det som arkiver og minner er enige om. Og siden partiet har full kontroll over alle arkiv og over tankene til sine medlemmer, er konsekvensen at fortiden er det som partiet velger at den skal være. Følgelig er fortiden foranderlig, selv om den aldri har blitt forandret på noen spesifikk måte. For når den har blitt gjenskapt i en hvilken som helst form som øyeblikket krever, da er denne versjonen fortiden, og ingen annen fortid har noensinne eksistert.*
>
> (George Orwell, 1984)[7]

Arkivbeskrivelser utgjør en egen teksttype, og kanskje også en egen sjanger, preget av arkivarens oppfatning av formål og målgruppe samt presentasjonsmåten, det vil si tekstens struktur og innhold, jf. John M. Swales definisjon:

> *Genre is a recognizable communicative event characterized by a set of communicative purpose(s) identified and mutually understood by the members of the professional or academic community in which it regularly occurs.*[8]

Diskusjoner om hvorvidt arkivbeskrivelse som sjanger hovedsakelig faller inn under en narrativ, deskriptiv, argumentativ, instruktiv eller eksponerende teksttypologi er ikke-eksisterende. Det innebærer også at det ikke blir problematisert om beskrivelsene bør, kan eller skal leses som eksempelvis vitenskapelige tekster, bruksanvisninger, veiledninger, oppskrifter, rapporter eller personlige essays. Sjanger og teksttypologiperspektivet har frem til nå vært lite påaktet, og derfor i stor grad overlatt til den enkelte leser å definere.

Rammefortellinger på mikro- og makronivå

Arkivverkets visjon eller overordnede fortelling er avgjørende for hvordan de ulike arkivbeskrivelsene blir oppfattet. Når Rigsarkivet i Danmark presenterer sin misjon: "Fremtiden tro bevarer og formidler vi autentisk dokumentasjon til en virkelig historie," vil, bør og skal denne være rammefortelling for alle de andre arkivbeskrivelser som arkivarer i Rigsarkivet har skapt. For å lykkes med samfunnsoppdraget uttrykt gjennom misjonen må de mange små fortellinger finne sin plass i den store og omvendt. Hvis

ikke kan arkivbeskrivelsen på makronivå kunne leses som en dystopi av de mange skapelsesfortellinger som arkivarer i årevis har produsert. Det er også verd å ha in mente at den overordnede fortellingen ofte vil falle inn under en annen teksttypologi enn de på mikronivå. En misjon vil ofte ha flere likhetstegn med en deskriptiv eller argumentativ tekst, mens en arkivbeskrivelse vil være orientert mot en type forklaring og/eller kronologi.

I ICA sine yrkesetiske retningslinjer for arkivarer, artikkel 9, står det:

> *Arkivarer bør søke å perfeksjonere seg i yrket ved systematisk og kontinuerlig å oppdatere de arkivfaglige kunnskapene sine, og dele resultatene av sin forskning og erfaring.*[9]

I utarbeidelsen og utformingen av fremtidige arkivbeskrivelser bør arkivaren gjøre rede for hvordan hans/hennes fagkunnskaper, forskning og erfaring spiller en avgjørende rolle for det skriftlige sluttproduktet av prosessen med å identifisere organisere, analysere og forklare arkiver for fremtidige brukere. I beskrivelsen av de elektroniske arkivene vil tekniske metadata som datamodeller, tabellbeskrivelser, generelle beskrivelser vedrørende det aktuelle systemets funksjonalitet, brukermanualer m.m. være sentrale for å sikre at innholdet, konteksten og strukturen til arkivet (systemet) blir bevart når data migreres. Likevel, arkivbeskrivelser i et paratekstuelt perspektiv handler ikke kun om tekniske metadata. Men disse er ett av elementene i arkivarens fortelling eller beskrivelse og dermed formende for:

> *[W]hat enables any archive to become an archive and to be offered as such to its readers and, more generally, to the public.*[10]

Målet for fremtidige arkivbeskrivelser bør være å ikke utelukkende fungere som fremfinningsmiddel til fysiske dokumenter. Beskrivelsene bør reflektere den aktivt deltakende fortelleren så vel som den historisk lærde analytikeren. Beskrivelser av typen "Udi det andet Værelse, over Døren" er erstattet med "Fullt strukturtre" og "PDF" på www.arkivportalen.no.

Likevel, målet til Smit ved Generalitetsarkivet på Akershus i 1778 vil fremdeles være aktuelt, om enn i en noe videre forstand enn den helt bokstavlige betydningen: "Eenhver, end og een fremmed kand nu med Vejleedning af dette Registratur, finde hvad Document han forlanger".

◆

Artikkelforfatteren er førstearkivar ved Statsarkivet i Stavanger

For ytterligere lesning, henviser vi til Fintlands artikkel "Through the Looking Glass. Archival Descriptions: Paratexts in Wonderland", som kommer i tidsskriftet *American Archivist*, vol. 79, nr. 1, 2016.

Noter

1. Bellardo, Lewis and Bellardo, Lynn Lady. A glossary for archivists, manuscript curators, and records managers. Chicago: Society of American Archivists, 1992. Se også Duranti, Luciana. Origin and Development of the Concept of Archival Description. Archivaria, 1993,35, s. 47–54.
2. Genette, Gérard. Paratexts: thresholds of interpretation. Cambridge: Cambridge University Press, 1997, s. 1–2.
3. Fritt etter Munslow, Alain. Authoring the Past. Oxon: Routledge, 2013.
4. Jf. Munslow, Alain. Authoring the Past. Oxon: Routledge, 2013.
5. Duff, Wendy M. and Harris, Verne. Archives and justice. Chicago: Society of American Archivists, 2007, s. 144.
6. Moe, Jørgen. Indledning: Norske Folkeeventyr Samlede og fortalte af P. Chr. Asbjørnsen og Jørgen Moe, 1851, s. 147.
7. Orwell, George. 1984. Engelsk tekst finnes her: http://www.planetebook.com/ebooks/1984.pdf.
8. Sitert etter Aamotsbakken, Bente og Knudsen, Susanne V. Sjangrer i gjenbruk. Oslo: Gyldendal, 2008.
9. Se: https://arkivverket.no/arkivverket/Offentleg-forvalting/Regelverk/Yrkesetikk/Retningslinjer og http://www.ica.org/5555/reference-documents/ica-code-of-ethics.html.
10. Fritt etter Genette, Gérard. Paratexts: thresholds of interpretation. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.

FAKTA:

Riksarkivet i Norge har godkjent et forskningsprosjekt om arkivbeskrivelser. Som en del av dette prosjektet er beskrivelsenes egenskaper som tekst blitt undersøkt.

Deltakere i prosjektet er:

- Synøve Bringslid (Statsarkivet i Bergen),
- Maria Press (Statsarkivet i Trondheim/Landsarkivet i Östersund),
- Torkel Thime (Statsarkivet i Stavanger) og
- Ine Fintland (Statsarkivet i Stavanger).

Eit arkiv det luktar øl av

Atle Brandsar

Få ting er like trondheimsk og trøndersk som EC Dahls pils og ingefærøl. Ein laurdagskveld utan pilsen eller ein sundagsmiddag utan ingefærølet til soddet er utenkjeleg for ein som er fødd med hår på overleppa og kan finne mokasinar, tennissokkar og skinnvest i klesskapet.

No er heldigvis arkivet til denne trondheimske hjørnesteinsverksemda kome i trygg forvaring hjå Statsarkivet i Trondheim. Arkivet inneheld viktig samfunnsdokumentasjon både for by- og landtrønderar og bryggerinæringa i våre delar av landet. Ein kjenner verkeleg på meininga med arkivarlivet når ein er med på å berge kulturskattar som slike arkiv er!

Måtte tømast snøgt

Statsarkivet i Trondheim vart kontakta no i sumar for å ta imot privatarkivet til EC Dahls bryggeri – i all hast. Kontakt har vore freista oppretta frå Statsarkivet si side tidlegare, men førte ikkje fram den gong. Bryggeriet med røter attende til 1856, er i dag ått av Ringnes – som har vorte kjøpt opp av Carlsberg. Carlsberg skal saman med Brooklyn Brewery utvikle eit senter for øl- og matopplevingar i dei gamle lokala til EC Dahls bryggeri, tett ved Statsarkivet i Trondheim.

I samband med etableringa av dette senteret skulle bryggerilokalane ryddast og mykje av produksjonsmidlane rivast for å gje plass til restaurantdrift, ølservering og mikrobryggeri. Ryddeprosessen var allereie i gang, og arkivlokala deira skulle tømast snøgt for å gje plass til desse nye funksjonane. Knut Arild, Bente og Atle frå Statsarkivet møtte dimed opp og pakka ned støvete arkivstykke i sumarheite Trondheim og gloheite arkivrom.

Gullkorn gøymt unna

Arkivet var for det meste rekneskaps- og personalmateriale frå 1970-åra og fram til i dag – heilt til me fekk tak i ein eldre tilsett på bruket, som hadde gøymt unna «nån gamle bøker» ved ein ryddesjau i 1970-åra. Han var rett mann på rett stad! Det vår kontakt redda frå søppelet den gong viste seg mellom anna å vera dei eldste memorial-, vare- og hovudbøker frå andre helvta av 1800-talet og tidleg på 1900-talet, samt styreforhandlingsprotokollane og aksjeprotokollane til Aktiebryggeriet (som fusjonerte med EC Dahls bryggeri i 1966). Verkeleg gullkorn for bryggeriet og byen! Ved nærare ettersyn var det i tillegg to hovudbøker frå handelsverksemda til Christine Dahl – mora til bryggeristiftaren Erich Christian Dahl. Desse hovudbøkene går frå 1835–1848 og 1849–1854, og syner ein vidstrakt handel med mellom anna tyske, franske og britiske handelshus.

Per i dag er materialet fyrst og fremst redda og trygt forvara i våre magasin, i påvente av litt ekstra kjærleik frå ordningsarbeidarar.

◆

Artikkelforfattaren er rådgjevar ved Statsarkivet i Trondheim

■ EC Dahls har ei større samling av gamle ølflasker.
Foto: Jens Petter Søraa, Adresseavisen.

■ Steinar Døsvik ved safen på det gamle løningskontoret til EC Dahls. Dei tilsette fekk løna utbetalt kontant. Denne safen vart ein trygg gøymeplass for arkivmateriale Steinar såg verdien i, men som andre ville kaste.
Foto: Jens Petter Søraa, Adresseavisen.

En samlet dokumentasjon av norsk olje- og gassnæring

Eivind Skarung

Petroleumsnæringen har uten tvil satt dype spor i Norge. Olje og gass har spilt hovedrollen i den norske samfunnsutviklingen helt siden Phillips Petroleum Company fant Ekofisk lille julaften 1969. Bortsett fra primærnæringene har ingen annen virksomhet formet dagens Norge slik petroleumsnæringen har gjort. Inntektene fra petroleumsvirksomheten har gitt Norge enorme muligheter. Olje- og gassvirksomhet har endret både landskapet og den norske kulturen. Prosjektet Norsk olje- og gassarkiv ved Statsarkivet i Stavanger har som mål å dokumentere denne viktige sektoren i norsk historie. Petroleumsarkivene skal i fremtiden danne grunnlag for å forstå det norske oljeeventyret.

Til nå har vi mottatt rundt 3500 hyllemeter arkivmateriale fra rundt 130 forskjellige private arkivskapere knyttet til norsk petroleumsnæring. Det er bevart arkivmateriale fra blant annet oljeselskaper, serviceindustri, verft og rederier. Sammen med dette er det også bevart arkiver fra både arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner og interesseorganisasjoner. I tillegg til dette er det arkivmateriale fra forskjellige offentlige organer som har petroleum som fagfelt. Gjennom arkivmaterialet er det derfor mulig å følge trepartssamarbeidet i norsk arbeidsliv fra alle de involverte partene.

Lang oljehistorie

Innholdet i arkivmaterialet fra norsk petroleumsvirksomhet viser at oljealderen i Norge startet lenge før vi fant olje i Nordsjøen. I arbeidet med å dokumentere virksomheten på norsk kontinentalsokkel har det dukket opp mye eldre arkivmateriale. Oljearkivene spenner en periode på over 120 år. De tidligste dokumentene er fra 1890 og de nyeste er fra 2014. Flere av de internasjonale oljeselskapene som startet å lete etter olje i Nordsjøen var allerede godt etablert i Norge på 1960-tallet. Esso, BP, Shell og Mobil var alle tidlig ute og startet egne norske selskaper fra 1890-årene og fram til 1920-tallet. Det var et stort behov for forskjellige petroleumsprodukter i fiskeriene, jordbruket og industrien. Disse selskapene utviklet seg derfor raskt og solgte etter hvert petroleumsprodukter over hele landet.

■ Bensinstasjonen på Meisingset i Møre og Romsdal. Årstall og fotograf er ukjent. Fra arkiv Pa 0982 – Esso Norge AS.

Arkivmaterialet fra denne perioden er mangfoldig. Det finnes referatprotokoller fra styremøter og generalforsamlinger, korrespondanse med kunder og forhandlere og interne tidsskrifter. Det er korrespondanse med moderselskapene i utlandet og de forskjellige søsterselskapene i Skandinavia. Sammen med de eldste arkivene er det også bevart store mengder historiske fotografier og filmer. Dette gir en unik mulighet til å følge avgjørelser tatt på styrerommet helt ned til fotografier av en ferdig bygget bensinstasjon eller tankanlegg.

Den første oljen

Hovedmengden av arkivmaterialet er fra 1960-tallet og fram til 2000. Det er dette arkivmaterialet som dokumenterer Norges framvekst som oljenasjon. Her ligger dokumentene som forteller om alle de store hendelsene på norsk kontinentalsokkel. Blant mye annet finnes boreapporten fra Esso Exploration Norway som forteller om det første funnet av olje, pressemeldingen fra Phillips Petroleum angående funnet av Ekofisk, planleggingen og utbyggingen av Frigg-feltet, Statoils styreprotokoller, granskningen av "Alexander L. Kielland"-ulykken, kampen om operatørskapet for Statfjord-feltet, etableringen av arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner, kryssingen av Norskerennen med rørledninger og overskridelsene ved byggingen av raffineriet på Mongstad.

■ Arbeid med brønnboring på Odin-plattformen ca. 1984. Fotograf er ukjent. Fra arkiv Pa 0982 – Esso Norge AS.

■ Odin-plattformen ble installert i Nordsjøen i 1983 og produserte gass fra 1984 til 1994. Årstall og fotograf er ukjent. Fra arkiv Pa 0982 – Esso Norge AS.

Det er ikke bare de store hendelsene i petroleumsnæringen som kan følges gjennom det bevarte arkivmaterialet. Også de små hendelsene og dagligliv er godt dokumentert. Livet både på plattform og på land er representert i arkivmaterialet. Det er mulig å komme tett på historien. Gjennom sykepleiernes loggbøker på Frigg kan vi lese om hverdagslige problemer blant arbeiderne offshore. Andre loggbøker melder om dødsulykker, problemer med ankerkjettingene, dagens produksjon av olje og gass og hvordan været var. Det er også mulig å følge framdriften i forskjellige prosjekter gjennom periodiske rapporter, trykksaker og presentasjoner. De forskjellige selskapenes indre liv kan følges gjennom interne aviser, bøker og annet informasjonsmateriell.

Viktig kilde til forskning

Blant arkivmaterialet er det også mye teknisk dokumentasjon. Gjennom denne typen dokumentasjon får brukerne innsikt i hvordan plattformer, betongbein, stålunderstell, rørledninger og undervannsinstallasjoner faktisk er bygget. Norge hadde behov for mye internasjonal ekspertise for å få oljeproduksjonen i gang. Mange utenlandske arbeidstakere flyttet til Norge i kortere og lengre perioder. Disse arbeidstakerne tok med seg en annen arbeidskultur enn Norge var vant til. Arkivmaterialet gir god innsikt i hva disse gjorde på jobb, hvordan de bodde, hva de gjorde på fritiden og effekten de hadde på det norske samfunnet. Arkivet i Petroleum Wives Club gir for eksempel et spesielt godt bilde på hva konene til disse oljearbeiderne gjorde på fritiden.

■ Vestlandske Petroleumskompani sitt tankanlegg i Svolvær, 1929. Fotograf er ukjent. Fra arkiv Pa 0982 – Esso Norge AS.

Det er ikke uten grunn at Norsk olje- og gassarkiv har blitt lagt i Stavanger. Sentrum for utviklingen av norsk petroleumsnæring har vært Stavanger. Da de store internasjonale oljeselskapene startet å vise interesse for norsk kontinentalsokkel på begynnelsen av 1960-tallet, var det Stavanger de etablerte seg i. Vi samarbeider med bedrifter fra hele Norge, men det er i Stavanger-regionen de store mengdene arkivmateriale finnes.

De tilgjengelige oljearkivene er en fantastisk kilde til forskning. Til nå har det vært lite interesse for dette materialet i forskningsmiljøene. Vi håper derimot at dette vil endre seg i framtiden.

◆

Artikkelforfatteren arbeider med prosjektet Norsk olje- og gassarkiv ved Statsarkivet i Stavanger

Projekt BoU vid Svenska Riksarkivet

Eva-Marie Sahlin

I början av år 2001 överfördes handläggningen av bouppteckningar från tingsrätterna till Skatteverket och samtliga bouppteckningar som förvarades av tingsrätterna levererades från tingsrätterna till landsarkiven. Vid Skatteverkets fortsatta handläggning av bouppteckningar behövs kopior av tidigare upprättade bouppteckningar i de fall den avlidne är änka eller änkling. Om bouppteckningen efter den tidigare makan/maken upprättades innan handläggningen övertogs av Skatteverket förvaras bouppteckningen således vid något av landsarkiven. Skatteverket och allmänheten, på uppmaning av Skatteverket, är därmed en stor beställare av kopior av moderna bouppteckningar. Även juridiska byråer och begravningsentreprenörer som hjälper efterlevande att upprätta bouppteckningar är stora beställare. År 2002 upprättades en överenskommelse mellan Riksarkivet och Skatteverket om att Skatteverket ska ersätta landsarkiven för kostnaderna för dessa kopiebeställningar.

30 000 beställningar årligen

År 2009 påbörjades diskussioner mellan Riksarkivet och Skatteverket om ett skanningsprojekt. Målet var att minska handläggningstiden för beställningarna och därmed också kostnaderna för handläggningen. Skatteverket ville också minska sina kostnader för bouppteckningskopiorna. Landsarkiven handlägger ca 30 000 beställningar av bouppteckningskopior årligen. Drygt 50 % av dessa avser bouppteckningar från perioden 1980–2001. Bouppteckningarna för denna period är också lättast att skanna och indexera tack vara att de är mera enhetliga. Diskussionerna ledde till att ett projekt för skanning av bouppteckningar påbörjades med start i januari 2013.

Digitaliseringen utförs av Riksarkivets avdelning MKC (Mediekonventeringscentrum). Projektet ska vara avslutat vid halvårsskiftet 2016 och beräknas kosta ca 37 miljoner kr.

Projektet levererar:

- Digitaliserade sökbara bouppteckningshandlingar för åren 1980–2001.
- En e-tjänst för Skatteverket där beställningar av bouppteckning-

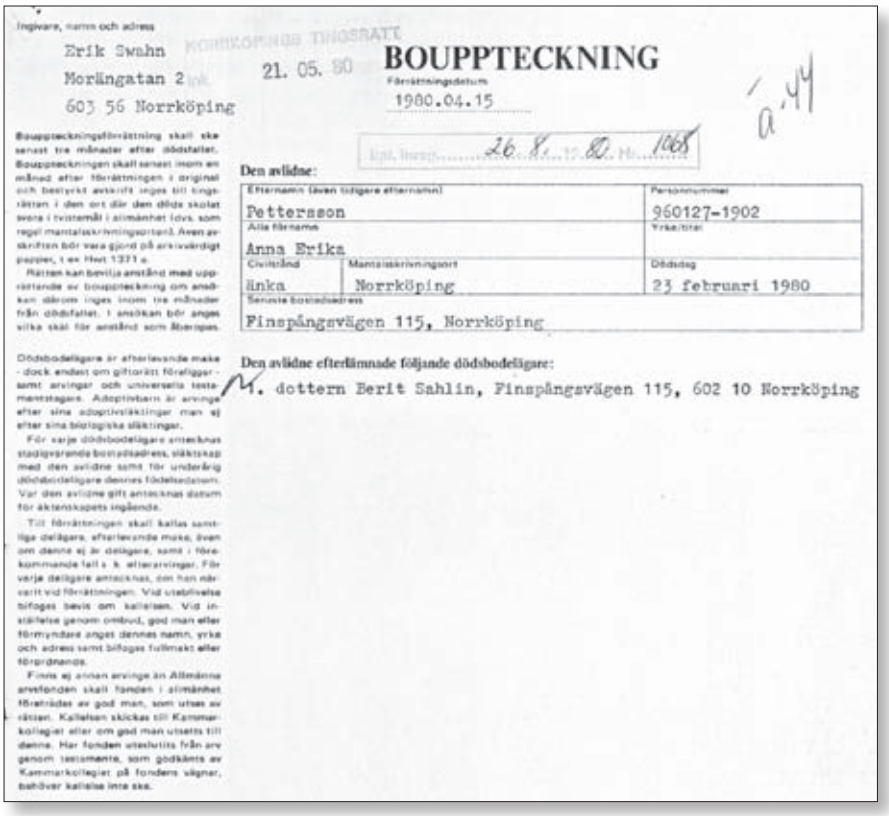

Ingivare, namn och adress
Erik Swahn
Morängatan 2
603 56 Norrköping

21. 05. 80

BOUPPTECKNING

Förrättningsdatum
1980.04.15

Den avlidne:

Efternamn (även tidigare efternamn)		Personnummer
Pettersson		950127-1902
Alla förnamn		Yrke/titel
Anna Erika		
Civilstånd	Mantalsskrivningsort	Dödsdag
änka	Norrköping	23 februari 1980
Senaste bostadsadress		
Finspångsvägen 115, Norrköping		

Den avlidne efterlämnade följande dödsbodelägare:
M. dottern Berit Sahlin, Finspångsvägen 115, 602 10 Norrköping

■ En av alla bouppteckningar som har skannats inom BoU-projektet. Källa: Norrköpings tingsrätt, SE/VaLA/03434/F II a/84

kopior kan handläggas helt automatiskt. Svar sänds till Skatteverket senast dagen efter att en beställning kommit in.

- Ett digitalt stöd för handläggare inom Riksarkivet där beställningar från andra myndigheter, företag och privatpersoner handläggs med stor automation men där de sista stegen i handläggningen utförs manuellt. Handläggningstiderna för dessa ärenden kan därmed minskas från ca 20 minuter/ärende till högst 4–5 minuter/ärende.
- Söktjänster för handläggarna och våra besökare i läsesalarna.

Enklare och snabbare hantering

Tack vare projektet får efterlevande som behöver en boupptecknings-kopia en enklare och snabbare hantering av sitt ärende. Bouppteckningarna blir mer tillgängliga genom publicering i Nationella arkivdatabasen (NAD) vilket svarar mot Riksarkivets strategiska mål om effektiv service och tillgängliga arkiv. Bouppteckningarna från Stockholms stadsarkiv, Landsarkivet i Uppsala och Landsarkivet i Göteborg är färdigskannade och filerna för automatisk handläggning har levererats. Även bouppteckningarna från Landsarkivet i Vadstena är färdigskannade men samtliga filer har inte levererats. De skannade bouppteckningarna är dock tillgängliga via Arkis. Skanningen av bouppteckningar från Landsarkivet i Härnösand pågår och leveransen av filer har påbörjats. Bouppteckningarna från Värmlandsarkiv och Landsarkivet i Visby beräknas att bli skannade under hösten 2015. I början av år 2016 skannas bouppteckningarna från Landsarkivet i Östersund och sedan följer bouppteckningarna från Landsarkivet i Lund och Malmö stadsarkiv. Skanningen är beräknad att avslutas under våren för att den sista leveransen av filer ska kunna genomföras till halvårsskiftet. Projektet finansieras genom de avgifter som Skatteverket betalar för Riksarkivets handläggning av kopiebeställningar. För de beställningar som handläggs automatiskt eller med digitalt stöd används avgiften respektive en del av avgiften för avbetalning av projektet. När skanningen är färdigbetalad sänks Skatteverkets kostnad för ärenden som besvaras med hjälp av digitaliserade bouppteckningar för att endast täcka kostnaderna för driften av systemet.

◆

Skribenten är divisionschef vid Regionala divisionen

Riksarkivet i Arninge 20 år

Barbro Kvist Dahlstedt

Den 22 september 1995 invigdes Riksarkivets magasinsbyggnad i Arninge, Täby, norr om Stockholm. Sedan dess har Arninge utvecklats från magasin avhängigt Marieberg till en självständig arkivenhet med namnet Avdelning Arninge. 20-årsjubileet firades med inbjudna gäster på eftermiddagen och fest för personalen på kvällen. Gästerna var representanter för de myndigheter och enskilda organisationer vars arkiv förvaras i Arninge. Till detta kom ett antal arkivarier från andra arkiv samt särskilt inbjudna företrädare för kultursektorn.

Föreläsningar och visningar

Eftermiddagens program bestod av föreläsningar och visningar. De handlade om ”Utvecklingen och förvaltningen av de Förvaltningsgemensamma specifikationerna (FGS) för e-arkivområdet”, ”Digitalt bevarande för obestämd framtid” och så redovisades den planerade utbyggnaden av Arninge med start 2016. Visningarna var upplagda enligt teman *KontrollSverige och Idrottens Mecka*. Därefter var det dags för festtal av riksarkivarie Björn Jordell och Niclas Nordlander, representant för fastighetsägaren Boetten.

En vaktmästare och en arkivarie

Vid invigningen i september 1995 fanns det två magasin med lastkaj och en vaktmästarfunktion. En arkivarie stationerades i Arninge för att ta fram det arkivmaterial som skulle transporteras till Marieberg och lämnas ut i läsesalen där.

År 1998 stod nästa etapp klar. Med etapp två bestod byggnaden av

■ Riksarkivets avdelning i Arninge. Foto: Emre Olgun.

en forskarsal, kontorsutrymmen och fyra magasin. Till forskarsalen flyttades mikrofilmer och mikrofilmsläsare för släktforskning från Marieberg och ytterligare några arkivarier och arkivassistenter stationerades här permanent.

När utbyggnadens etapp tre var genomförd 2003 hade arkivbyggnaden ett större antal kontorsrum, två forskarsalar samt sju magasin och ny lastkaj. Nu flyttade bevarandeenhetens personal från Marieberg till moderna utrymmen på kontorsplanet i Arninge, mikrofilmsenheten fick utrymmen med mörkerrum på markplanet och den tidigare forskarsalen blev mikrokortsläsesal för släktforskare medan läsning av pappershandlingar skedde i en ny forskarsal. Den personal som bemannade forskarexpeditionen och besvarade forskarförfrågningar på avdelningarna för forskarservice, statliga respektive enskilda arkiv sorterade vid denna tid under respektive avdelningschef i Marieberg. Det betydde att alla tre avdelningarna hade två verksamhetsställen: Marieberg och Arninge. Däremot fanns så gott som hela verksamheten vid konserveringsenheten i Arninge

Förändringar

Med Riksarkivets omorganisation 2012 förändrades de gamla ledningsstrukturerna. Arninge, Krigsarkivet och Marieberg blev tre självständiga avdelningar med egna avdelningschefer inom Nationella divisionen. Detta innebar att enheten i Arninge fick en egen platschef, vilket var ett uttalat önskemål från personalens sida. Verksamheten vid avdelning Arninge har vuxit i takt med att magasinen fyllts. Både myndigheter och allmänhet har fått större anledning att kontakta oss via brev, e-post eller personligt besök. De släktforskare som under hela 2000-talets första årtionde varit ett dominerande inslag bland besökarna har till 20-årsjubileet nästan försvunnit. Skälen är att det material de använder i hög grad har digitaliserats och finns tillgängligt via Internet. Däremot har tillströmningen av andra forskare och besökare ökat och fortsätter att göra så. Det som attraherar är i första hand modernare myndighetsarkiv och vissa enskilda material.

◆

Skribenten är 1:e arkivarie vid Avdelning Arninge.

Internpraktik inom det svenska Riksarkivet

Maria Nordström

Riksarkivet i Sverige har infört internpraktik. Det betyder att personalen har möjligheten att under en eller två veckor praktisera vid en annan organisatorisk enhet inom Riksarkivet. Även kortare praktikperioder förekommer. Landsarkiven utgör en del av myndigheten Riksarkivet sedan 2010, så det finns många möjligheter.

Policy för internpraktik

En policy för internpraktik har tagits fram för ändamålet. Enligt policyn ska praktiken ge nya erfarenheter, leda till att man skapar nya kontakter och bygger nätverk, ge möjlighet att dela med sig av sina kunskaper och erfarenheter och vara ett sätt att kompetensutveckla sig. Internpraktiken ska också leda till förståelse för hur man arbetar och tänker vid andra enheter inom myndigheten, till kunskapsöverföring och ge utifrånperspektiv. Det handlar alltså till stor del om att lära känna varandra och få förståelse och insikt i hur det fungerar vid olika enheter inom organisationen. En annan stor del av det hela är att få nya och utvecklade kunskaper samt att dela med sig av sina egna kunskaper och erfarenheter. Förhoppningsvis blir detta på sikt något positivt för hela myndigheten.

Praktiken kan läggas upp så att praktikanten som är intresserad av ett särskilt område kan ägna sig åt det eller så provar man de flesta förekommande arbetsuppgifter på stället. Jag valde att prova på lite av varje eftersom jag tycker omväxlingen vid landsarkiven är lockande.

Enkelt upplägg

Det hela är ganska enkelt upplagt, den som önskar praktisera talar med sin chef som i sin tur kontaktar önskad enhet. Därefter enas man om datum som passar den egna arbetsplatsen, praktikplasten samt praktikanten. Personalchefen Lena Fröidstedt skriver en bekräftelse som också fungerar som reseorder. Det hela betalas med Trygghetsmedel. Lön utgår som vanligt, traktamente betalas enligt avtal och arbetsgivaren bekostar resan och hotell om så behövs. Om man praktiserar i två veckor får man välja om man vill resa hem över helgen eller stanna på orten. Vilket man än väljer så står Riksarkivet för den kostnaden. När praktiken är genomförd redovisas den genom en text som läggs ut på Riksarkivets Intranät Insidan eller så redovisar man genom att berätta för sin närmsta chef om hur det var.

Själv fick jag två minnesvärda veckor på landsarkivet i Visby i november förra året.

◆

■ Emre Olgun, som är fotograf vid Avdelning Marieberg, gjorde sin internpraktik vid Landsarkivet i Visby hos fotografen Dan ”Danne P” Pettersson. Emre fotograferade en del under vistelsen i Visby. Foto: Emre Olgun.

Skribenten är verksam vid Avdelning Marieberg

Fullsatt på arrangemang om yttrandefrihet och kulturarv

Maria Larsson Östergren

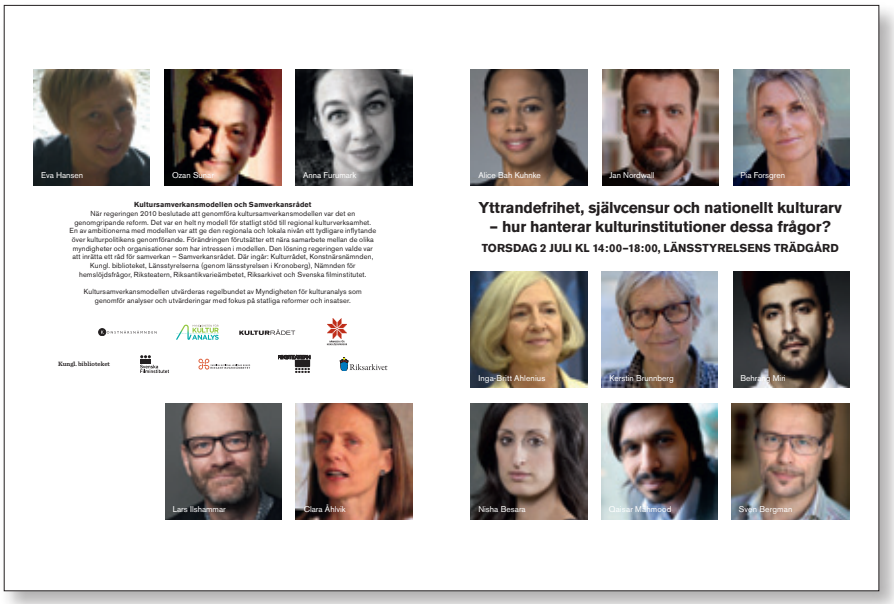

Under Almedalsveckan i Visby i juli, som också kallas politikerveckan, deltog Riksarkivet som medarrangör till seminariet *”Yttrandefrihet, självcensur och kulturarv – hur hanterar kulturinstitutioner dessa frågor?”* Under veckan invaderas Visby av politiker, journalister och opinionsbildare från myndigheter, företag och organisationer. Det debatteras och diskuteras och veckans kvällar avslutas med att en av partiledarna håller ett tal. För att vara ett seminarium i just Almedalen var arrangemanget ovanligt välbesökt, omkring 250 personer kom, lyssnade och debatterade i Länsstyrelsens vackra trädgård.

Under seminariet ställdes en rad relevanta och högaktuella frågor om hur yttrandefriheten påverkas när kulturinstitutioner och individer hotas, hur den nationella kulturpolitiken och de offentliga institutionerna hanterar hot, kränkningar och främlingsfientlighet och vad som görs för att försvara yttrande- och tryckfriheten.

Landshövding Cecilia Schelin Seidegård invigde eftermiddagen och kulturminister Alice Bah Kuhnke gav under ett långt samtal sin syn på hur kulturen bland annat kan bidra till öppenhet och motverka främlingsfientlighet. Tre debatter genomfördes under rubrikerna ”Kulturarv och främlingsfientlighet: Nationellt kulturarv eller kulturarv i Sverige – är det någon skillnad?”, ”Hot, kränkningar, självcensur och anpassning – vilka effekter ser vi inom våra kulturinstitutioner.”, eftermiddagen avslutades med ”Vem försvarar tryckfriheten?” där inte minst arkivens roll och uppgift diskuterades flitigt.

Seminariet arrangerades av Samverkansrådet, som samlar nio kulturmyndigheter i landet, däribland Riksarkivet. (kulturradet.se/verksamhet/Modell-for-kultursamverkan) Sammantaget var eftermiddagen ett lyckat arrangemang med kulturpolitiska effekter. Det var ett stort symbolvärde att myndigheterna arbetar tillsammans med dessa frågor och både radio och tv uppmärksammade seminariet.

Frågorna följs bland annat upp under Tryckfrihetsåret 2016 som uppmärksammar den svenska tryckfriheten 250 år.

◆

Länkar

- *SVT– Kulturnytt*
  http://www.svt.se/kultur/sa-vill-kulturministern-minska-hoten
- *Vill du ta del av vad som diskuterades? Alla fyra samtalen/seminarierna når du på följande länk;*
  http://www.kulturradet.se/nyhetsarkiv/Kulturradet-pa-plats/Almedalen-2015/
- *Samtalen finns också på Riksantikvarieämbetets YouTube kanal.*
  https://www.youtube.com/playlist?list=PLKrB8_QR_fyHtfupUS7SZXJ-4a_C7YoZc

Udgivelse af dokumenter fra Den islandske Landkommission, 1770–1771

Hrefna Róbertsdóttir

Vigtige kilder fra det 18. århundrede vil blive udgivet på vegne af Islands Nationalarkiv i samarbejde med Rigsarkivet i Danmark og Islands Historiske Forening. Det første ud af seks bind vil udkomme i år og det sidste i 2018.

Støtte fra Augustinus Fonden i Danmark

Augustinus Fonden i Danmark har været hovedsponsor ved udgivelse af materiale fra Den islandske Landkommissionen 1770–1771. Den første del af støtten blev bevilget i 2014 og den sidste i oktober i år. Projektet har længe været under forberedelse, og der er flere, der har støttet det. Foruden Islands Nationalarkiv har man også modtaget store bidrag fra Rigsarkivet i Danmark, Islands Historiske Forening og Islands Forskningsfond. Projektet har tidligere fået støtte fra Islands Forskningsråd og Letterstedska föreningen. Værkets redaktører er Hrefna Róbertsdóttir og Jóhanna Þ. Guðmundsdóttir. Med dem samarbejder Christina Folke Ax, Leon Jespersen og Steen Ousager fra Danmark og Jóhannes B. Sigtryggsson og Helgi Skúli Kjartansson fra islandsk side.

Indsigt i det 18. århundredes tankegang og forhold

Dokumenterne stammer fra den såkaldte Landkommission, som rejste rundt i Island fra foråret 1770 til efteråret 1771 og samlede breve og indberetninger fra landets beboere om hvad som helst, de mente kunne være bedre (se NA 2015:3 Dokumentet). Embedsmænd blev stillet og besvarede spørgsmål om mange sider af samfundslivet i landet. Men man kunne også frit skrive om hvad som helst, og menigmand blev særligt tilskyndet til at fremkomme med sine synspunkter. Flere hundrede mennesker reagerede på udfordringen. Denne forbindelse med den almene befolkning gør arkivet meget specielt og værdifuldt.

Udgaven og historisk værdi

Udgaven vil omfatte seks bøger, i alt omkring 4000 sider. De indeholder alle dokumenter fra landkommissionen, breve fra beboerne, præster, sysselmænd, lovmænd og højere em-

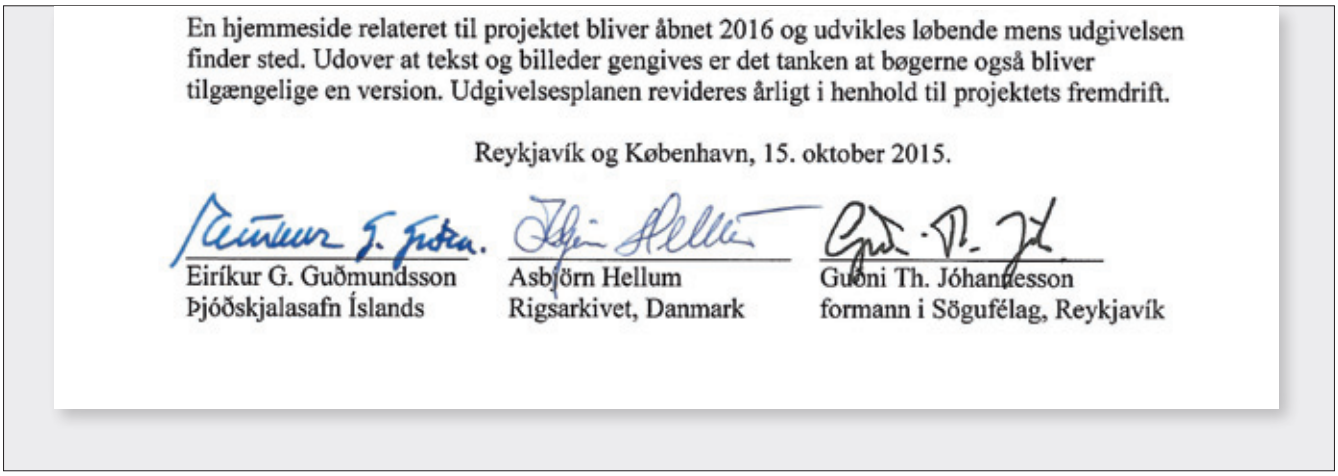

En hjemmeside relateret til projektet bliver åbnet 2016 og udvikles løbende mens udgivelsen finder sted. Udover at tekst og billeder gengives er det tanken at bøgerne også bliver tilgængelige en version. Udgivelsesplanen revideres årligt i henhold til projektets fremdrift.

Reykjavík og København, 15. oktober 2015.

Eiríkur G. Guðmundsson, Þjóðskjalasafn Íslands
Asbjørn Hellum, Rigsarkivet, Danmark
Guðni Th. Jóhannesson, formann i Sögufélag, Reykjavík

■ Sidste del av aftalen. I efteråret indgik Islands Nationalarkiv, Rigsarkivet i Danmark og Islands Historiske Forening en aftale om et formelt samarbejde om dokumenternes udgave. På vegne af disse institutioner blev aftalen underskrevet af Asbjørn Hellum, Eiríkur G. Guðmundsson og Guðni Th. Jóhannesson.

■ Asbjørn Hellum, underskriver aftalen i København.

bedsmænd, samt alle dokumenter fra selve kommissionen inklusive mødereferater og forslag om islandske anliggender. Arkivet kaster således lys over det islandske samfund på denne tid, omkring 1770. Men det er ikke af mindre betydning, at dokumenterne belyser dansk forvaltning, og hvordan enkelte områder af det dansk-norske rige var forbundet med det centrale styre.

Samarbejde

Støtten til at udgive landkommissions dokumenter er helt afgørende for projektet, og de, som står for udførelsen af det, er meget taknemmelige for den hjælp, de har fået fra Augustinus Fonden samt fra andre, som har bidraget til det. Denne udgave har stor betydning for samarbejdet mellem Islands Nationalarkiv og Rigsarkivet i Danmark. I forrige århundreder var disse to landes historie sammenvævet, og denne kildeudgave vil kaste lys over, hvordan forholdet og forbindelsen mellem landene var. Dokumenterne er en fælles kulturarv, og projektet er skelsættende i arkivernes samarbejde.

◆

Blandede ægteskaber i 17- og 1800-tallets Grønland

i krydsfeltet mellem administrations- og kulturhistorie

Inge Høst Seiding

Kort efter jeg blev ansat som arkivar ved Grønlands Nationalmuseum og Arkiv i 2008, lagde jeg, i forbindelse med et kildestudie i anden sammenhæng, mærke til noget, der åbnede en mulighed for et spændende både kultur- og administrationshistorisk anlagt studie. I bunkerne af korrespondance i Kongelige Grønlandske Handels (KGH) ældste arkiver viste der sig nemlig en betydelig optagethed af ægteskaber og familiedannelse mellem europæiske (som de primært norske-danske handelsfolk kaldte sig), handelsansatte mænd og grønlandske kvinder.

17- og 1800-tallets udbredte praksis med at lade ansatte ved det Almindelige Handelskompagni og, fra 1775, KGH gifte sig med grønlandske kvinder, blev derfor den centrale genstand for den afhandling, som jeg påbegyndte i 2009. Det lod sig gøre med et stipendium fra Kommissionen for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland, og en aftale mellem NKA (Grønlands Nationalmuseum og Arkiv) og Grønlands Universitet som en meget solid ramme for arbejdet.

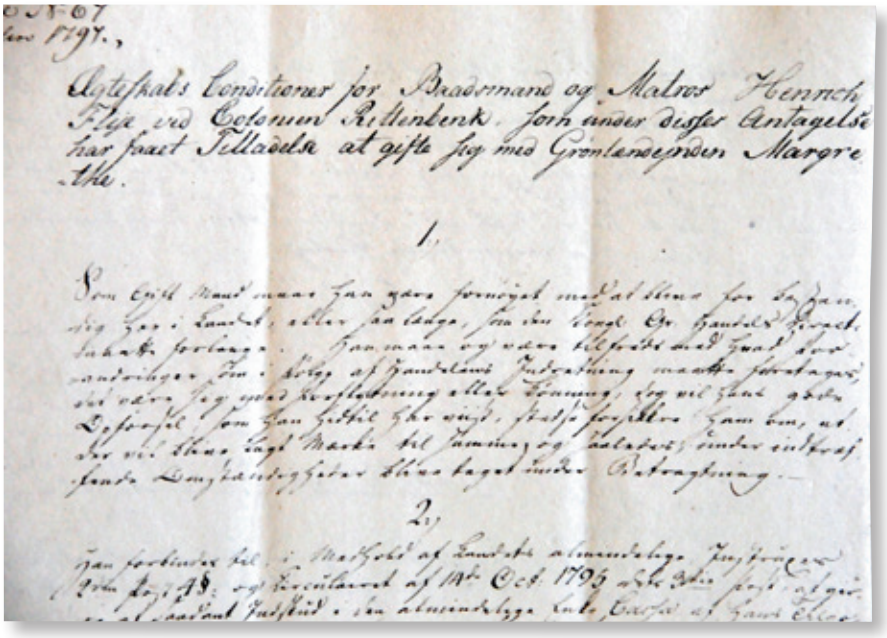

■ 1797, "Ægteskabsconditioner for Baadsmand og Matros Henrich Flye ved Colonien Rittenbenk som under disses antagelse har faaet Tilladelse til at gifte sig med Grønlænderinden Margrethe". Betingelserne, herunder forpligtelsen til at opdrage sine børn til at blive gode grønlændere, bo i grønlandsk hus, forblive i landet m.m., skulle underskrives ved indgåelse af ægteskab. Foto: Inge Høst Seiding.

Fra sælfangerøkonomi til civiliseringsprojekt

De blandede ægteskaber gennemgik i perioden 1750 til 1850, groft sagt, en forvandling fra at være et nødvendigt onde til at blive et strategisk administrationsredskab. I midten af 1700-tallet var både handelsfolk og missionærer enige om, at man især af moralske hensyn, men også med henblik på at lette missions- og handelsarbejdet, måtte tillade denne varige nærkontakt mellem europæere og grønlændere, som ægteskaberne indebar.

Således skrev Købmand Moltzau ved kolonien Godthåb i 1752, at man gerne så ægteskabernes udbredelse, fordi det betød, at man med tiden kunne '...*faae Landet besat med faste Collonier.*' Og i 1768 giftede missionæren Jørgen Sverdrup sig med Marianna ved kolonien Jakobshavn og skrev om den grønlandsk gifte missionær, at'...*han vinder Grønlændernes Fortrolighed og Kiærlighed og hvor fornødent er ikke dette Kærligheds-Baand mellem Lærer og Tilhørere...*' Dog greb man hurtigt til nøje overvågning og regulering af de ægteskabelige forbindelser, når de truede med at skabe problemer for europæerne. Især mente man, at den kulturelle indflydelse kunne påvirke

den nøjsomme sælfangerlivsstil. Den fik, på grund af problemerne med at etablere en rentabel hvalfangst, stadigt stigende betydning for den næsten fuldstændigt spækbaserede handelsøkonomi. Tillige blev det også efterhånden problematisk, at handelens øverstbefalende, købmænd og assistenter, blev for familiært involverede i de grønlandske familier.

I overgangen mellem afviklingen af det underskudsgivende Almindelige Handelskompagni og oprettelsen af det statsejede KGH blev et totalforbud løsningen. I hvert fald indtil KGH etableredes som formel koloniadministration med et omfattende regelsæt, *Instruxen*, i 1782. Ifølge denne kunne underbetjentene, dvs. håndværkere, matroser m.fl. gifte sig, men kun med de såkaldte *blandinger* – ikke med *ægte grønlænderinder* og heller ikke med europæiske kvinder, som der på det tidspunkt kun var ganske få af i Grønland. Om overbetjentene – købmænd og deres assistenter – stod der ikke noget særskilt, men i praksis fik de stort set ikke længere adgang til ægteskab.

De regler, der omhandlede giftermål med grønlandske kvinder, blev der dog dispenseret betydeligt for i de kommende årtier. Især fordi ægteskaberne fungerede som et redskab for KGH til at oprette udsteder med familier anført af den ansatte familiefader. Samtidigt tjente de det formål at fastholde de mest værdsatte ansatte i landet gennem de strengt forpligtende ægteskabskontrakter.

Handelsmonopolet havde været til diskussion med den konklusion, at det måtte opretholdes for at gøre grønlænderne klar til frihandel. I forbindelse med dette kursskifte lod man flere europæiske fruer komme til – dog kun i overbetjentboligerne - og de 'blandede' kolonibestyrerhjem blev efterhånden en sjældenhed. Dertil kom det nye, at de grønlandsk gifte, danske underbetjente nu også skulle fungere som en slags formidlere af europæisk kultur i hjemmene.

De 'blandede' familier og hjem

Væsentligt var det også, at 'integrationen' af de danske mænd i tørvehusenes fangstøkonomi understøttede KGH's fastholdelse af sælfangsten og dermed, omend indirekte, den traditionelle grønlandske kultur og levevis. I hvert fald på papiret. Kildestudierne tegner nemlig et noget mere broget og komplekst billede af det kulturliv, der efterhånden formede sig i de små kolonisamfund. Her gik de europæiske mænd i kamikker og leverede sælkød til husholdningen, alt imens deres koner købte

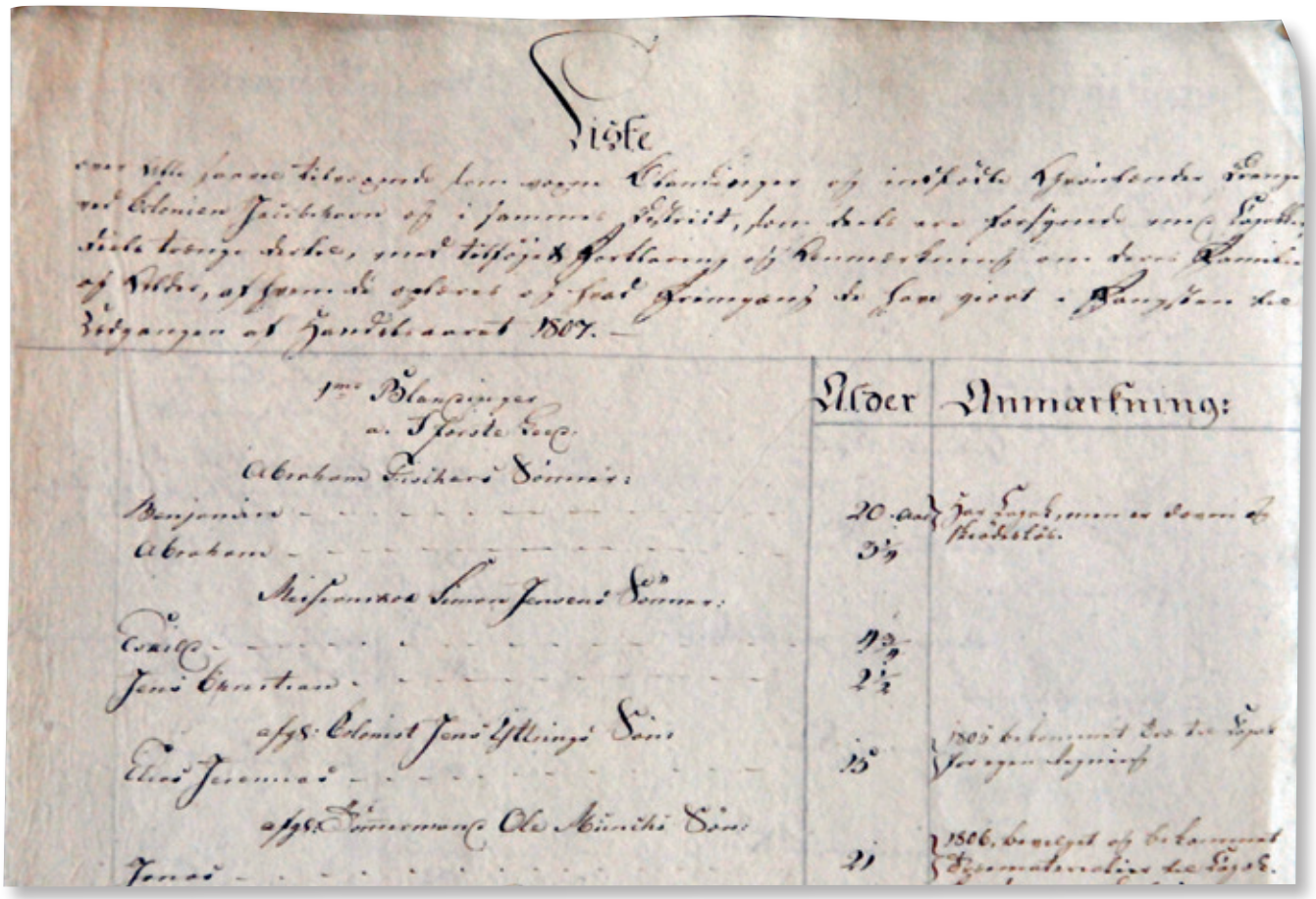

■ Særskilt mandtalsliste over 'Blandinger – I første Leed' fra Jakobshavn Kolonidistrikt i 1807. Omkring 1800 påbegyndtes den særskilte registrering af de såkaldte blandinger med, som nærværende eksempel viser, særlig opmærksomhed på drengenes evner og udstyr til kajakfangst. Foto: Inge Høst Seiding.

■ Fotoet viser omslaget af en protokol fra købmanden i Egedesminde fra 1819, hvor man har anvendt tapetet som omslag, og det må derfor have været en af de typer, der var i handlen. Foto: Inge Høst Seiding.

lavendelvand, silkebånd og farverige tapetstykker til panelerne i de store flerfamilies-tørvehuse. Det kommer især til udtryk i de af afhandlingens kulturhistoriske kapitler, som omhandler enkelte familier og personers livhistorier. En gennemgang af mandtalslister, kirkebøger, skiftesager, diverse regnskabstyper og korrespondance muliggjorde indblik i en række familiers livshistorier. For eksempel om spækskæreren Søren Frederik Gierulff og hustruen Birthe Else ved udstedet Iginniarfik som i 1820´erne ejede en konebåd og sælgarn. Familien tjente da også godt på indhandling som supplement til den mere beskedne spækskærerløn. Kosten må i vid udstrækning have bestået af sæl og andre fangstdyr og blev suppleret med særskilt bestilte krydderier, gryn, vineddike m.m. i familiens grønlandske tørvehus. Til husets indvendige træpaneler blev der indkøbt farverigt, mønstret tapet. Også indkøbene af forskellige tekstiler og isenkram som supplement til den fortsatte brug af skind og andre materialer fra fangstdyrene vidner om en materiel blandingskultur i hverdagen. Sådanne glimt af dagliglivet kombineret med forskellige oplysninger om familiernes liv og levned over tid, bidrager til afhandlingen med et perspektiv, der rækker udover det rent administrationshistoriske.

Adgangen til Grønland

Afhandlingens teoretiske ramme med udgangspunkt i studier af kolonial regulering af intime forhold, ægteskaber og familier gav afhandlingen et komparativt tilsnit. Den foreligger derfor nu som et muligt grundlag for en videre sammenligning med de mange nyere studier af intimitet og familier på tværs af kulturer i kolonisamfund. Samtidigt kan man, gennem analysens brug af teorier udviklet inden for dette forskningsfelt, forstå, hvorfor den danske kolonipolitik på dette område på en og samme tid afspejlede særtrækkene og det universelle ved netop denne kolonirelation. Den – i sammenligning med andre kolonisamfund – ret liberale holdning til ægteskaberne var netop betinget af den interesse, man havde i Grønland, eller rettere den mulighed man havde for at forfølge den: Menneskene. Vejen til både sjæle og land – dvs. spæk i en dansk-grønlandsk kontekst – gik gennem grønlænderne, der besad den nødvendige viden, teknik og mobilitet. Derfor var de blandede ægteskaber og familier ikke alene et forebyggende kontrolredskab, de var også et væsentlig element i forudsætningen for de første cirka hundrede års kolonisationsprojekt.

◆

Forfatteren er arkivar ved Grønlands Nationalmuseum og Arkiv og Ph.d. i arktiske kultur- og samfundsforhold fra Grønlands Universitet på afhandlingen Married to Daugthers of the Country: intermarriage and intimacy in Northwest Greenland ca. 1750 to 1850 (2013).

Faktaboks – videre læsning

Listevis af liv. Kilder til ægteskabs- og familieforhold i den tidlige kolonitid. I: Grønland i tal (arbejdstitel) (eds.) Fink et.al. Århus. Under udgivelse.

Circumventing Colonial Policies. Consumption and Family Life as Social Practice in the Early Nineteenth-Century Disco Bay. With Peter. A. Toft. I: , Naum M. & Nordin J. (red.): Scandinavian Colonialism and the Rise of Modernity. Small Time Agents in a Global Arena. New York 2013.

Koloniale identiteter: Ægteskaber, fællesskaber og forbrug i Diskobugten i første halvdel af det 19. århundrede. Medforf. Peter Andreas Toft. I: Høiris, O., Marquardt, O. (red.): Fra vild til verdensborger – Grønlandsk identitet fra kolonitiden til nutidens globalitet. Århus 2011.

Koloniarkiverne i Grønland – en nordisk koloniadministrations arkivalske efterliv i et postkolonialt samfund. Arkiv, samhälle och forskning 2010:. 2, s. 6–16.

Fund af kort over kysten fra Christiania til Göteborg fra Den Store Nordiske Krig

Asger Svane-Knudsen

Det er i disse år 300 år siden, Den Store Nordiske Krig hærgede Nordeuropa. Krigen strakte sig over mange år og dateres gerne til 1709–20/21. Det er svært at vælge en anledning til et jubilæum for så langt et krigsforløb, der havde så mange berømte, dramatiske begivenheder og skæbner. Man kan nævne slaget ved Poltava 1709, Karl 12.'s over 2000 km. vilde ridt over 14 døgn i 1714 gennem Europa fra Det Osmanniske Rige til Stralsund og samme konges død i en løbegang ved Frederiksten Fæstning i 1718. Ruslands erobring af det sydøstlige Finland med Viborg, og den norsk-danske sejrrige søhelt Peder Tordenskjolds korte, vilde liv, der endte i 1720 ved Hildesheim i en duel på kårde med den tyske obert i svensk tjeneste Jacob Axel von Holstein.

Kortet med kartoucher i de øverste hjørner samt kort over norske fæstninger og befæstede byer i kanten. Foto: Rigsarkivet.

Men ved et lykketræf er der alligevel blevet anledning til at vende opmærksomheden mod Den Store Nordiske Krig. Den 17. marts i år besøgte jeg og min kollega, seniorforsker Christian Larsen, en myndighed for at se på nogle ældre arkivalier, som skal afleveres til Rigsarkivet. I et pulterrum faldt mine øjne på et billede, der stod på gulvet, og jeg spurgte ind til det. "Det er en gammel plakat fra et kontor, som ingen vil have hængende", fik jeg at vide, og den skulle nok kasseres snart. Jeg havde aldrig set den plakat før, og den lignede i mine øjne slet ikke en plakat, tværtimod havde den alle tegn på at være original. Dagen efter hentede jeg kortet ind til Rigsarkivet i København og fjernede det forsigtigt fra rammen. Det var helt sikkert et originalt kort. Christian og jeg studerede kortet nærmere og kunne konstatere, at Frederik 4.'s monogram var i øverste højre hjørne, så kortet kunne i første omgang dateres til hans regeringstid 1699–1730. I kortets nederste højre hjørne står, at det blev udført af A. Christian Willarst. Om ham ved vi, at han levede 1687–1773. Han var underofficer ved Ingeniørkorpset i Danmark 1704–1718, og det er ifølge seniorforsker Karsten Skjold Petersen fra Nationalmuseet i København sandsynligvis fra denne periode, kortet stammer. Ingeniørkorpset havde opsynet med rigets fæstninger. Willarst var efterfølgende officer i København, men i 1753 blev han major og senere general i Trondheim. Han har også tegnet kort over rytterdistrikterne i Dronningborg, Tryggevælde, Skanderborg, Frederiksborg, Kronborg, Vordingborg og Antvorskov, alle i Danmark.

Vi kan konkludere, at kortet er udført under Den Store Nordiske Krig, og der ses også et stort dansk orlogsskib i nederste højre hjørne ud for den svenske kyst. Marstrand er tæt på, og Tordenskjold kunne have brugt kortet til planlægning af erobringen af Marstrand.

Kortet viser kysten fra Christiania i Norge til Göteborg i Sverige samt området et stykke ind i land.

Kortet i ramme i pulterrummet, hvor det blev fundet. Foto: Rigsarkivet.

Kortet over Frederiksten Fæstning, hvor den svenske Kong Karl 12. blev skudt. Foto: Rigsarkivet.

Udsnit af kortet, hvor man kan se byen "Edswold" eller Eidsvol. Foto: Rigsarkivet.

I kortets kant ses befæstede byer og fæstninger i Norge: Munkholmen ved Trondheim, Ager Øen, Sponvika, Stavern, Kristiansholm ved Kristiansand, Akershus, Frederiksten, Frederikstad, Kongsvinger, Christiansfjeld, Basmo og Bergen. I øverste venstre hjørne ses Norges rigsvåben på toppen af et bjergværk, og foran står to mænd. Personen til venstre viser den traditionelle bondeøkse og dobbeltkniven, en såkaldt tvislire, der hænger i en flettet snor fra livremmen. Personen til højre bærer formentlig en flintelåsmusket, og de blev først indført ved hæren i Norge i 1690'erne. På kortet over Basmo Fæstning i kanten til højre ses nogle flotte, barokke haveanlæg.

Byen Marstrand, hvor Tordenskjold sejrede over svenskerne, ses i højre side. Også en anden historisk lokalitet ses på kortet, nemlig "Edswold" eller Eidsvol, som på dette tidspunkt blot var en by, men 100 år efter blev centrum for arbejdet med Norges forfatning.

Hvis nogen af Nordisk Arkivnyts læsere kan bidrage med flere oplysninger, modtages de med taknemmelighed på: ask@sa.dk.

◆

Skribenten er specialkonsulent og bevaringsteknisk koordinator ved Rigsarkivet

Fakta

Kortet kan findes i den danske søgedatabase Daisy med både Ingeniørkorpset og Abraham Christian Willarst som proveniens.

3rd ICA Annual Conference

Archives: Evidence, Security and Civil Rights. Reykjavík 28.–29. September 2015

På Nationalarkivet i Reykjavík har vi haft planering, diskussioner och möten om ICA:s årliga konferens i över ett år. Sen plötsligt blev det september 2015 och vi har aldrig tidigare haft så många kollegor på besök här i staden. Det kom runt 500 gäster till konferensen från 80 länder och dessutom från världens alla hörn. Det blev ett otroligt intressant kulturmöte, med ett varierat utbud av sessioner och intryck. Själva konferensen var två dagar, men dessutom var det workshop och kurser, besök på arkivet och diverse möten. För oss var det två veckor av program, som vi kommer att minnas framöver. Vi var också intresserade av att höra hur våra nordiska kolloger upplevde konferensen. Jag kontaktade några deltagare från de nordiska länderna som var på konferensen i Reykjavík och frågade dem om de kunde skriva några rader om sina tankar efter konferensen. De som tackade ja var Sören Bitsch Christensen från Århus Stadsarkiv, Egil Borlaug från Stortingsarkivet i Oslo, Kenth Sjöblom från Riksarkivet i Helsingfors, Hrafn Sveinbjarnarson från Regionalarkivet i Kópavogur, Sámal T. F. Johansen från Landsarkivet i Tórshavn och Karin Åström Iko från Riksarkivet i Stockholm. Tack så mycket till er alla.

◆

Hrefna Róbertsdóttir,
Islands Nationalarkiv

Sessions og Twitter – parallelle diskussioner

Jeg deltog for første gang ved en ICA-konference. Mit generelle ønske med min deltagelse var at få et indtryk af de dominerende problemstillinger i den internationale arkivverden. Mit mest specifikke formål var at fremlægge et paper om udviklingen af Aarhus Stadsarkivs arkivsystem og inddragelsen af data udvundet ved crowdsourcing i systemets opbygning. Det var en pointe fra min side, at et arkivsystem, der er tænkt digitalt og indeholder både metadata og historiebærende digitale og retrodigitaliserede dokumenter kan bygge bro mellem de mange datasiloer, vi har set opstå i vores sektor gennem mange år. Det var langt fra mit første paper ved en international konference, så jeg var forberedt på, at man ikke kan være sikker på at få særlig mange reaktioner fra publikum. Men denne gang var det anderledes. Ikke i salen, for der var alt, som det plejede, kan man sige. Men fra de sociale medier. De reaktioner, jeg – og mange andre oplægsholdere – måske ikke fik i salen, fik man på Twitter. Engang må vi omtænke konferenceformatet, så vi trækker reaktionerne fra de sociale medier ind i selve debatten. Mere hands-on i de teknisk prægede sessioner og flere workshops vil give alle et større udbytte.

◆

Søren Bitsch Christensen,
stadsarkivar Aarhus
Stadsarkiv, Danmark

Sentrale problemstillingar

Eg arbeider på Stortinget og i hovudstaden, men eg kjem frå det norske vest-landet. Eg vil ikkje seie at eg kom heim då eg steig av flyet, men eg kjente meg godt att i møtet med både folket og landskapet på Island. Vi var om lag eit halvt tusen personar som møttest for å lære meir om og drøfte sentrale problemstillingar innan vårt sams store og samansette fag arkiv. Både under konferansen og i ettertid er det eit par opplevingar som sit sterkt att. Stortinget har nett innført elektronisk sakshandsaming med tilhøyrande elektronisk arkiv. Mykje difor fylgde eg ein del av føredraga og presentasjonane knytt til desse tema. Det var vel og bra, og eg tok ein del med meg heim att til stortingsarkivet. Det eg likevel hugsar best og gjorde sterkast inntrykk var Bing Wang frå Nasjonalarkivet i Kina sitt føredrag om registrering av eigedom for å sikre kinesiske bønders rettigheiter og interesser. Etter revolusjonen vart så godt som all dokumentasjon knytt til eigedom av jord brent og øydelagt. Kinas arbeid i dag med å sikre også individuelle rettar krev også omfattande dokumentasjon, og Wang sin presentasjon gav oss eit lite blikk inn i det særs omfattande arbeidet som skal til for å måle opp og skilje ut jordbruksmark og eigedomar til 300 millionar menneske. Etter oppmåling og utskiljing av jord må naturleg nok bøndene og styresmaktene sikre dokumentasjon av forholda. Då trengs det mange dyktige arkivarar og gode arkiv. Litt på sida av det offisielle programmet, var alltingsarkivar Guðmundur Guðmarsson så gjestfri at han inviterte oss andre parlamentsarkivarar til vitjing i det vakre Alltinget – mange takk for det. Noko av det viktigaste med konferansar er at folk treffast, får høve til drøfte sams problemstillingar og lære av kvarande. ICA-konferansen på Island var organisert slik at det vart rikt monn for slike møtepunkt.

◆

Egil Borlaug, stortingsarkivar i Oslo, Norge

Arkivkonferens på Sagornas Ö

Den internationella arkivorganisationen ICA:s tredje årkonferens i Reykjavik 28.–29.9.2015 samlade ett femhundratal deltagare till en mycket välarrangerad konferens. Tre centrala teman – säkerhet, civila rättigheter och bevisning – erbjöd ett intressant och samtidigt rikhaltigt program. De två inbjudna keynotetalarna höll vardera engagerade och inspirerande föredrag. Doktor Guðni Th. Jóhannesson, som blixtinkallats som ersättare, höll ett alldeles fascinerande anförande om hemlig övervakning och dokumentering av förmodade isländska vänstersympatisörer under kalla krigets tid. Han hade funnit arkivmaterial om detta i utländska arkiv, särskilt i England och USA. Gísli Guðjónsson, premierad doktor i psykologi, bjöd för sin del på en spännande berättelse om hur han med hjälp av arkivkällor kunnat medverka till att personer som tilldömts långa fängelsestraff på felaktiga grunder kunde befrias. Bland de många intressanta parallellsessionerna fann jag personligen två särskilt givande och även praktiskt nyttiga. Den ena berörde frågor om hur man främjar användande av arkiv och gör dem mera kända för den stora allmänheten, med exempel från Nordamerika till Sydafrika och Nya Zeeland till Katalonien. Den andra kretsade kring frågor om sekretess och tillgänglighet, med inlägg bland annat om hur man i USA hemligstämplar dokument och senare gör dem tillgängliga för forskning.

◆

Kenth Sjöblom, överinspektör, Riksarkivet, Helsingfors, Finland.

Algoritmisk hjemmehygge

Det er kun 105 år siden, man holdt den første internationale arkivkonference, Congrés internationaux des Archivistes et des Bibliothécaires i Bryssel 1910. Så passerede 40 år, indtil Det Internationale Arkivråd (ICA) holdt sin internationale kongres i Paris i august 1950, som var den anden i rækken. Og siden med arkivernes og konferencekulturens vækst og tættere almen kommunikation har man fået luft under vingerne, og nu sidst blev Island mødestedet 28.–29. september for den tredje, årlige ICA konference. Det nationale og internationale er ofte sat op som en modsætning, men grunden til, at man kan holde internationale arkivkonferencer, er, at arkiverne er stærke nok på nationalt og lokalt plan. Flere af sessionerne i Reykjavík viste sig at være dybt forankrede "hjemme" ikke mindst i de store lande. USA dominerede i en session om katastrofeberedskab mod krig, terror og naturkatastrofer. Det var meget interessant og oplysende om orkaner og oversvømmelser i New Orleans og katastrofeberedskab dér, men det internationale samarbejde fik på det område en stedmoderlig behandling, og tavsheden om masseødelæggelser af arkivmateriale p.g.a. krig var dyb. En anden session behandlede arkiv og arkivalier i den åbne administrations tidsalder. Der blev åbenhed næsten synonym med digitalisering og automatisering. Og der fremførte man, i forbindelse med Hillary Clintons faste greb om sin e-post, den idé at afløse arkivering med digital søgeteknik baseret på algoritmer. Forelæseren var en ikke-arkivar. En hollandsk arkivar spurgte, med hensyn til borgerens rettighed til arkivalier og gennemsigtighed i en åben administration, om borgerne skulle behøve blive eksperter på algoritmer. Det syntes de fleste at være et godt spørgsmål. Et andet godt spørgsmål ville måske være cui bono?

◆

Hrafn Sveinbjarnarson, regionalarkivar i Kópavogur, Island

Adgang til og beskyttelse af personoplysninger

Offentligheden forventer mere åbenhed og accessionerne bliver yngre. I Haag er alle arkivalier offentligt tilgængelige, undtaget når de aktivt pålægges restriktioner. Derfor oplever Nationalarkivet i Nederland at nye accessioner pålægges et voksende antal automatiske restriktioner. Dette giver en hel del merarbejde i forbindelse med adgang. Spørgsmålet er om det overhoved er arkivarernes opgave at tackle dette dilemma. Kineserne spørger offentligheden hvor grænsen går mellem sikker beskyttelse og effektiv anvendelse af personoplysninger. Gennem web-baserede spørgeskemaer bedes brugere om at klassificere personoplysninger. Ideen er, at offentligheden selv er bedst til at besvare dette. "The only judge of personel sensitive information is the sensitive person themselves." Svarene viste også alternative opfattelser af hvad der er personfølsomt. I England har restriktionerne i adgangen til personfølsomme informationer haft negative konsekvenser på forskernes muligheder for at fremstille troværdig information. Samtidig har retorikken om åben regering medført offentliggørelsen af store mængder af data, som er upålidelige, da deres oprindelse og integritet er uklar. Balancegangen mellem åbenhed og restriktioner synes ikke nem. Det er utopi at forvente universelle definitioner af begreberne, når der ikke engang kan skabes national konsensus. I Kina er der flere love som anvender begrebet privatliv, dog uden nogen fælles forståelse af selve begrebet.

◆

Sámal T. F. Johansen, landsarkivar i Tórshavn, Færøerne

Vardagliga utmaningar på världskonferens

Jag har tidigare varit på två världskonferenser, i Sevilla 2000 och i Wien 2004. Vid ICA:s årliga konferens var det premiär. Det som slog mig första dagen var att det var som en världskonferens i ett mindre format. Det är alltid lika inspirerande att möta kolleger från andra länder. Våra vardagliga utmaningar ser väldigt olika ut och därför ger dessa möten perspektiv. Som svensk arkivarie är jag fostrad i att arkivinstitutionernas viktigaste uppdrag: att arkiven bevaras och tillgängliggörs för framtida forskning. Arkivens roll, innehåll och tillgänglighet är förutsättningar för vårt demokratiska samhälle. I dag, när vi arkivarier är upptagna av digitaliseringens utmaningar och diskuterar tekniska lösningar, är det viktigt att påminna sig om varför vi finns. Arkiv handlar om innehåll, och om hur vi tar hand om innehållet för att göra det tillgängligt och användbart. I länder där demokrati inte är en självklarhet kan arkiven ha en annan funktion. Detta fick jag en inblick i under konferensen.

◆

Karin Åström Iko, divisionschef på Riksarkivet, Stockholm, Sverige

Reserapport från SAA:s årliga konferens i Cleveland

Karin Bredenberg

Årets konferens med Society of American Archivists (SAA) hölls i Cleveland, Ohio. Årets tema var "Make the connection" och en stor del av konferensen handlade om hur man når ut och hur man ska tänka om långsiktigt bevarande av digitalt materiel och några av de problem som hör ihop med den problematiken. Precis som förra året berördes de svårigheter som finns att bevara äktheten hos dokument i samband med digital överföring, liksom behoven av enkla och snabba arbetsverktyg och rutiner för arkivarier utan tillgång till professionell IT-personal. Ett stort antal priser delades också ut såsom priser till studenter så att de kan delta i konferensen, stipendier av alla de sorter och utmärkelser till medlemmar som varit med i SAA under lång tid och samtidigt varit med och fört föreningen och yrket framåt. Här följer ett kort axplock av vad konferensen innehöll i år.

■ 2015 ägde SAA:s kongress rum i Cleveland. Foto: Karin Bredenberg.

EAD3

Konferensen var även det högtidliga tillfället när Encoded Archival Description (EAD), de-facto standarden som används för att kunna sprida eller lagra digitala arkivförteckningar i ett gemensamt format äntligen kunde släppas i version 3. Denna version har fått namnet EAD3 och är resultatet av efter flera år långt arbete av hela EAD-arbetsgruppen. Alla XML-scheman finns tillgängliga och man kan köpa element-katalogen i tryck, en del arbete kvarstår innan versio-

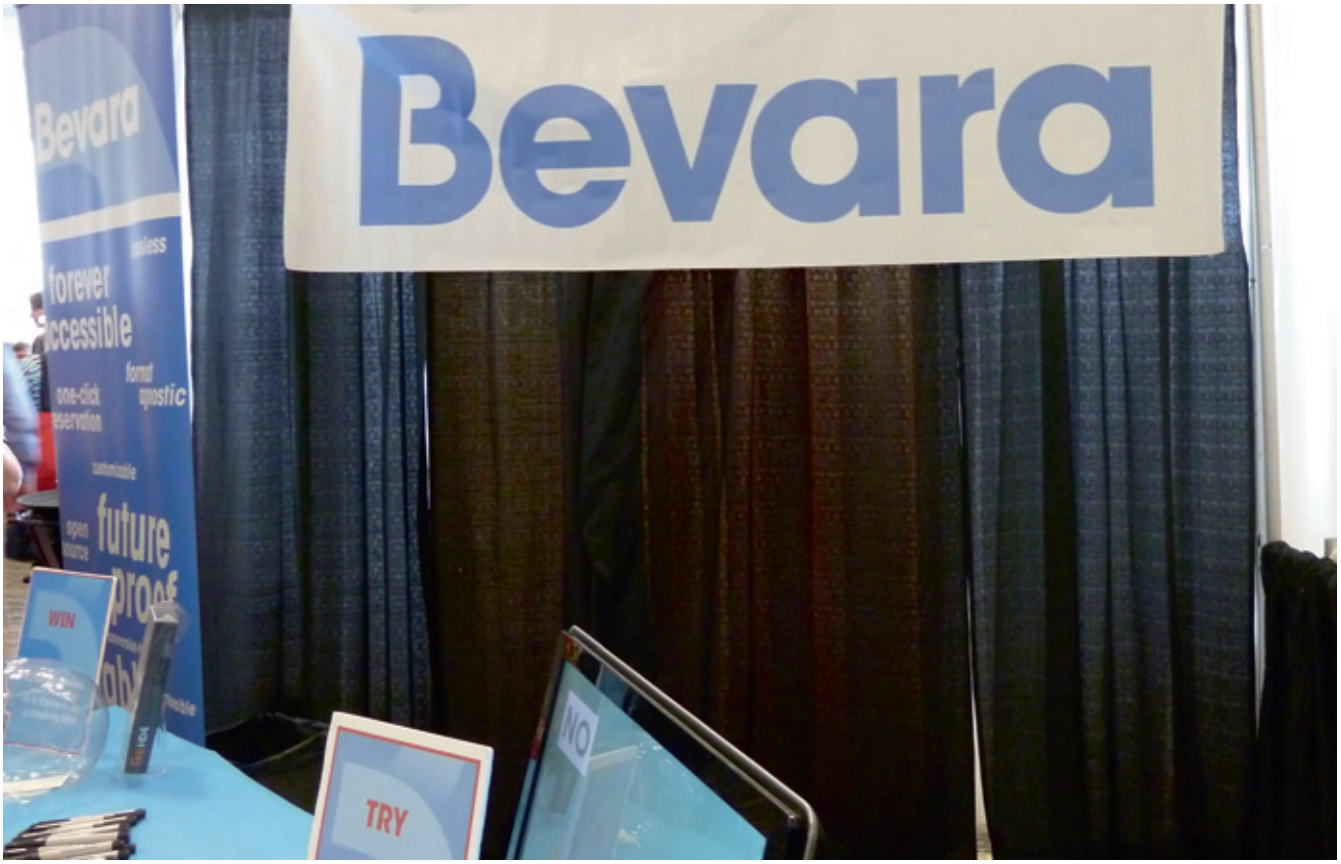

Namnet på den här amerikanska firman förklaras av att ägaren har finlandssvenskt ursprung. Foto: Karin Bredenberg.

nen på Internet finns klar. Den nuvarande ordföranden för SAA kom på arbetsgruppens möte och tog tillfället i akt att ordentligt tacka alla deltagarna för arbetet de lagt ned.

Den amerikanske motsvarigheten till riksarkivarie, David S Ferriero som är chef för National Archives and Records Administration (NARA) deltog i en timmes intervju via Skype på grund av avsaknaden av flygplansavgångar. För David är SAA viktiga som en påtryckare då man själva enligt sin instruktion inte får ägna sig åt sådant, och man förser gärna SAA med information. Ta den sista med en nypa salt, det handlar mer om att SAA ska få veta det som behövs för att göra bra skrivelser när det är frågor det arbetas med mot till exempel senaten där arkiven har en viktig roll. Han berättade sedan bland annat om hur han ser på framtiden med idéer om att huvudregistratorn på respektive myndighet ska komma från NARA för att det långsiktiga bevarande ska komma med i planering redan vid ett ärendes registrering. Han berättade även om hur man vill utveckla och stärka ABM-samarbetet på högsta nivå när det till årsskiftet finns en ny chef på plats på Library of Congress (LC) efter den nuvarande som går i pension. Samarbetet gäller inledningsvis mellan de tre stora institutionerna NARA, LC och Smithsonian, som alla är placerade i Washington DC och som alla tre arbetar med nationella och internationella resurser.

Utställningshallen fylls som vanligt med arkivboxar av alla sorter, det roliga tilläget i år var firmanamnet ”Bevara” som jag som enda svenska på hela konferensen var den enda som kunde uttala. En amerikansk firma med ägare med finlandssvenskt ursprung som arbetar med digitalt bevarande och tillgängliggörande. Läs mer om firman på deras internetsida, http://www.bevara.com.

Muntlig tradition

Samtalen och diskussionerna på sessionerna om hur man samlar in material från exempelvis klottrare och grupper i samhället som haft en muntlig tradition eller som helt enkelt inte vill att det ska finnas material bevarat var välbesökta och visade på hur mångfacetterat arkivlandskapet är. Ett ämne som också berördes av många inklusive både nuvarande och inkommande ordförande (man har posten i ett år) var hur man når ut med information om det som finns att hitta på arkivet. Problemet med att nå ut verkar vara det samma oavsett var i världen man än är.

◆

Skribenten deltog som svenska Riksarkivets representant i flera arbetsgrupper och även på konferensen.

Den fullständiga reserapporten går att hitta via Riksarkivets hemsida på länken: http://riksarkivet.se/Standardisering

Swedish National Archivist Björn Jordell's Welcome Speech

at the Second European Team meeting of InterPARES Trust, Stockholm, May 2014

Ann-Sofie Klareld

Preamble

At the second European Team meeting of the international research project InterPARES Trust (http://interparestrust.org/), Björn Jordell gave, in his own words, "A personal brief reflexion based on my own experience of what archives are, could be and wish they were." I had the opportunity to participate at the meeting as a doctoral student. Since my research focuses on power and mandates over archives in the framework of e-governance, it was very interesting to hear what he had to say about the relationship between archives, society, and the archival community. The National Archivist of course has a great influence on archival development. For that reason I believe it will also be interesting to others to read the National Archivist's presentation before an international audience. Jordell chose to focus specifically on "the existing relationship between the concept of open data and the archival society (...) from a personal point of view that puts forward the societal relevance of archives."

Foto: Emre Olgun.

Introduction

This year I will be 60. That means that I, since the seventies, have been following and also been a part of an ongoing professional discussion on Archives, archival methods, best practises and standards, and the overall objectives of Archival institutions. This discussion has involved archives' role for government and governance, research infrastructure and the management of a nation's cultural heritage.

It is often said outside our sector, that development and change is by definition a long-drawn-out process in the archival world. This might be correct to some extent. But if you take into consideration our mission towards society as a whole and our long-term responsibility to those not yet born, a critical approach to preachers, prophets and saviours is probably quite healthy. Okay, we are not that quick on our feet. But on the other hand, so many good things have happened during my own archival career. So much has been transformed: changes that are results of a general technical development and changes in politics, science and in society as a whole.

A clear political standpoint does matter

About 40 years ago a number of overall objectives for national cultural policy were passed in the Swedish parliament. Some of these have of course being changed and revised over the years, but most of them are still standing. These political objectives have had a major influence on the Swedish legislation on cultural matters. But they have also had a great impact on the way we define

cultural policy and our perception of its role in Swedish society. In particular, one of these objectives has affected the way the memory institutions look at themselves and how they have articulated their place in society. The objective clearly states that cultural heritage is being preserved for the main reason that it's going to be used and reused. The national heritage is to be used and made useable. When this policy was formulated in 1973, the concept of cultural heritage being used certainly had a more limited meaning than we give it today, forty years later. The practical implementation of the objectives was very much linked to the institutions' ability to increase access to collections through a more open attitude towards visitors and a more educational appeal. Looking back on forty years of archival development and changes, it is obvious for me that clear political statements and objectives really do matter. That the overall national cultural objectives and the way use and usability of the national heritage is emphasized has been important.

Openness and outreach

There is a contradiction that sometimes puzzles me. For us, the archival institutions and the profession, archives and archivists stand for openness, transparency, access and use: guardians of democratic rights and freedom of information. Is that view commonly shared by the general public? I don't think so. Archives have been, and in many cases still are comparatively closed institutions. The archivist has historically been trained in an environment which in most cases has put preservation ahead of use and usability of archives. It is obvious that we are slowly changing towards more openness and I also think that the image of archives is also changing in the public eye.

The shift towards more open and public structures started quite late in the archival world. But even archival institutions and the management of them actually change. And this change is closely linked to changes in technology and new opportunities for distribution and improved usability of archives. We have seen an evolution from the facsimiles and printed editions of documents to new forms for distribution that came along with the microfilm. During the last decades we have exploited the wonderful opportunities given by digital technology. Each of these technological steps has improved access and increased use. Archives outreach is today very much a question of digital products and services.

To be a true resource for society

We now stand on the threshold of another evolutionary step. A step containing terms like re-use of information and open data. And to move it further; of linked open data and the vision of the semantic web. This is an important step and represents a great opportunity for archives to highlight online cultural heritage as a driver of creativity and digital innovation. For the archival world this opens a new door to be recognized as important and basic community resources. But to make this happen calls for a mutual understanding and a constructive dialog and shared responsibility. If the archives, this time, want to stand in the forefront for something new and want to be associated with terms like innovation and creativity, then actions are called for, actions where we are prepared to share our metadata and embrace its role as a common and open resource.

So, dear friends, if the national archives of the world want to improve their images; want to be regarded as more relevant and modern institutions; want to have a greater impact on the overall development of our societies; why are we so slow, why don't we open our data on a European level this day? When I say this I often get the answer that I don't fully understand the technical challenge this means. Of course they are right. I do not understand the ICT-related complexity of the open data concept. And I do have the highest respect for the technical difficulties that must be overcome. But I will not accept a position that puts forward technical issues as the main obstacle. As we slowly are starting to understand the idea of open data and its thrilling opportunities, we are also realizing that to fully develop its potential calls for efforts to exceed the limits and borders of the professional mindsets archivist share. For those of us who believe in sharing and are looking for a broad perspective on cultural heritage it is essential to explore the conditions and possibilities for bridge building between sectors and professions with open minds. We also understand the importance of respecting each others' professional specifics and drives.

A changing self-image

What I am trying to say is that the main obstacle for an evolution wherein digitized cultural heritage is treated as an open data resource is ourselves: management and staff, leaders and professionals. It is a question of culture and psychology, self-perception and professional identity, far more difficult to deal with this than to overcome technical obstacles. In other words we have to shift and change our profound perception of ownership and control of the information we have in custody. This is a matter that calls for leadership. We must transform our mental images into mindsets where we take a professional responsibility for the quality, trustworthiness and authenticity of the information, make it downloadable as raw data. And while doing this realizing that it is not our task to control the actual use of it.

◆

Skribenten är doktorand vid Avdelningen för Arkiv- och datavetenskap, Mittuniversitetet

Archives Portal Europé
går från projekt till förvaltningsfas

Karin Bredenberg

Första veckan i September 2015 hölls den andra APEx-konferensen med titeln ”Conference Collaboration and networking for a digital archival future-Sustainable perspectives through the Archives Portal Europé”. APEx är akronymen för The Archives Portal Europe network of excellence.

Firande av förvaltningsorganisationen

Denna gång var platsen Budapest. Inledningen skedde i det ungerska parlamentet med överlämningen av all programkod från APEx-projekt till förvaltningsorganisationen. Detta skedde under firandet av förvaltningsorganisationens start.

Sedan följde ett antal dagar med sessioner på temana ”International cooperation and collaboration”, ”Sustaining digital archival infrastructures”, ”Assessment of use cases of digital service infrastructures and the re-use of data”, ”The question of impact” och ”Possibilities and perspectives of digitising archival content for access and possible (re-) use”. Ett Country Manager- möte avslutade konferensen. De är ansvariga i respektive land för leveranserna till portalen.

■ Luciana Duranti från School of Library, Archival & Information Studies University of British Columbia, CA, talade på APEx-konferensen.

Foto: Magyar Nemzeti Levéltár.

Bland talarna kunde till exempel ses Luciana Duranti (School of Library, Archival & Information Studies University of British Columbia, CA) och Jill Cousins (Europeana). Även Sverige var representerat med talare nämligen, Karin Bredenberg (Riksarkivet) och Sanja Halling (Digisam). Under den sista timmen av konferensen tackades alla inblandade och ett riktigt stort tack och en applåd gick till Peder Andrén, svenska Riksarkivet, som tyvärr inte kunde vara på plats. Peder har varit ansvarig för att nå ut och att arrangera konferensen.

På överlämningen och konferensen deltog från svenska Riksarkivet Björn Jordell, Martin Bjersby och Karin Bredenberg och från Digisam Sanja Halling och Susanne Danelius, från norska Riksarkivet Terje Petersen-Dahl och Kari Ansnes och från danska Riksarkivet August Eriksen. Presentationer och filmer kommer att finnas tillgängliga via konferensens hemsida.

◆

Skribenten är verksam vid svenska Riksarkivet

Digisam har bloggat om konferensen: http://www.digisam.se/index.php/hem/entry/rapport-fran-konferensen-collaboration-and-networking-for-a-digital-archival-future

Archives Portal Europé: http://www.archivesportaleurope.net/

Konferensen: http://apex2015budapest.mnl.gov.hu/

Projektet: http://www.apex-project.eu/index.php/en/

Förvaltningen: http://www.archivesportaleuropefoundation.eu/

Þingeyjarsyssels Regionalarkiv

Snorri Guðjón Sigurðsson

Þingeyjarsyssels Regionalarkiv i Nordøstisland blev grundlagt d. 7. januar 1958. Arkivet blev skabt af Syd-Þingeyjarsyssels sysselnævn og byrådet i Húsavík kommune. Tre mand blev valgt til bestyrelsen, gårdmand Gauti Pétursson fra Gautlönd, Páll H. Jónsson, lærer ved Laugar skole, og Jóhann Skaptason, byfoged og sysselmand. Denne bestyrelse holdt sit første møde i Húsavík d. 7. januar 1958. Denne dato bliver betragtet som arkivets oprettelsesdag, men faktisk havde det lokale bibliotek allerede modtaget nogle arkivalier.

Arkivets lokaler er på øverste etage i Húsavíks museumshus og er en del af Þingeyjarsyssels kulturcenter. I samme bygning er Egnsmuseet, fotoarkiv, bibliotek, naturhistorisk museum, en malerisamling og søfartsmuseum. Regionalarkivet har en ansat, og det er åbent alle hverdage fra 10–16.

Virksomhedsområde

Arkivets arbejdsområde dækker et meget stort område i Nordøstisland. Området er på 18.440 km² eller 18% af hele Islands areal. I slutningen af 2014 var der ca. 5000 beboere i området. Seks kommuner har del i arkivet: Langanesbyggð, Norðurþing, Skútustaðahreppur, Svalbarðshreppur, Tjörneshreppur og Þingeyjarsveit.

Regionalarkivets virksomhedsområde.

Magasiner

Arkivets magasiner er ret gode. I august fik arkivet et nyt magasin med rulleskabe, hvor der kan opbevares omkring 270 hyldemeter dokumenter. Samtidig blev en læsesal taget i brug, hvor forskere og andre interesserede kan slå sig ned for kortere eller længere tid og forske i arkivalierne.

Arkivalier og nye erhvervelser

I 2013 var der 36 afleveringer til arkivet, i 2014 var tallet 33; det dækker over både store og små afleveringer. Arkivet opbevarer nu ca. 200 hyldemeter dokumenter. I 2014 fik arkivet 233 forespørgsler, hvoraf knap halvdelen af spørgerne personligt mødte op, mens godt en fjerdedel af forespørgslerne kom via e-mails. 64% af arkivets brugere var mænd og 36% kvinder.

Formidling af arkivalier og udstillinger

Arkivet har bestræbt sig på at holde en udstilling om året. I forbindelse med De Nordiske Arkivdage d. 8. november 2014, blev der lavet en udstilling i arkivets læsesal om udvandrere til Amerika fra området. På udstillingen var der en blanding af dokumenter fra regionalarkivet og fotografier fra det lokale fotoarkiv af udvandrere. Endvidere var dokumentet "Udvandrere til Amerika fra Þingeyjarsyssel i perioden 1860–1920" (E-1364/2) udstillet. Det er et værk på 600 sider, skrevet af geolog Eysteinn Tryggvason, og det

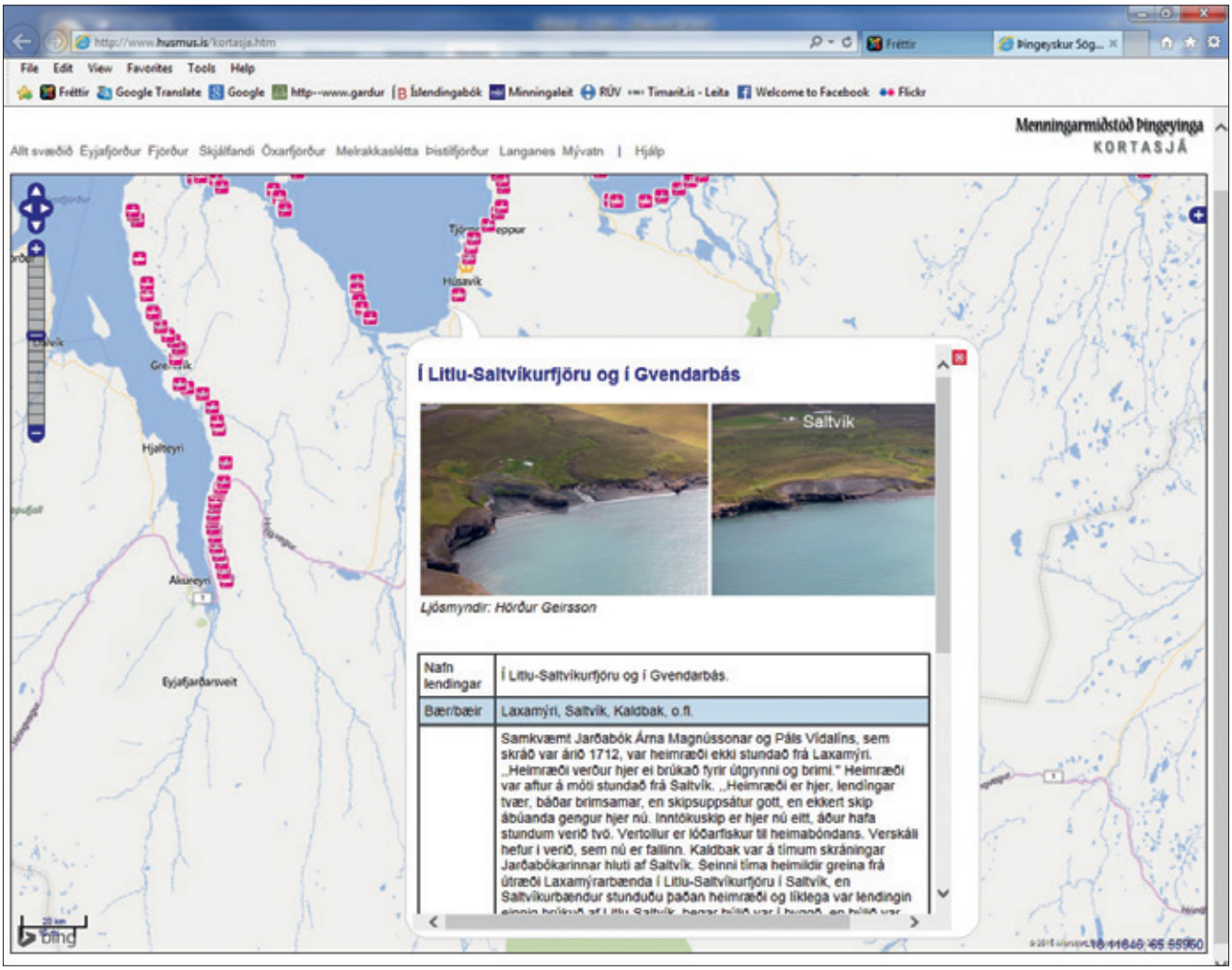

■ Et skærmbillede af Þingeyjarsyssels lokalhistoriske web.

indeholder navnene på 2.377 beboere i området, som udvandrede til Amerika i perioden 1860 til 1929.

Web om Þingeyjarsyssels historie

Þingeyjarsyssels Regionalarkiv har sammen med Þingeyjarsyssels Kulturcenter arbejdet på et projekt om en lokalhistorisk web. Det er meningen, at den skal være et alsidigt informationssystem om egnens natur, kultur og historie. Dokumenter og data registreres i en database, og oplysningerne vises i en geoportal på nettet foruden at blive formidlet på forskellig vis på arkivet og museerne.

De punkter, som man har behandlet og allerede udgivet, er fyr, drivgods, edderfugle, udnyttelse af fugle og æg, sæler og landingssteder for både. For øjeblikket er man ved at indsamle oplysninger om huse i området, som blev bygget før 1940, og der er planer om, at oplysningerne, dvs. en slags historisk oversigt, bliver offentliggjort på webportalen. Man er også ved at indsamle oplysninger om huse, der ikke findes længere. Man kan se portalen på netadressen http://www.husmus.is/kortasja.htm

Regionalarkivarernes forening

Regionalarkivaren i Húsavík sidder nu i bestyrelsen for regionalarkivarernes forening i Island. I oktober i år blev foreningens konference holdt i Þingeyjarsyssels Regionalarkiv. Det var den femte konference, som foreningen har holdt. Konferencen er et forum for arkivernes medarbejdere, hvor de har lejlighed til at lære hinanden at kende og fremme samarbejdet. På konferencen vil der være sessioner, hvor de forskellige aspekter af arkivernes daglige arbejde bliver behandlet. Der kan blandt andet nævnes tilsyn med afleveringspligtige myndigheder og institutioner, formidling af arkivaliernes indhold, socialvæsenet og de dokumenter som stammer derfra, samt en evaluering af regionalarkivernes stilling.

Fremtiden

Man kan se frem til mange spændende opgaver hos Þingeyjarsyssels Regionalarkiv. Hos kommunerne, som står for driften af arkivet, har man forståelse for dets betydning med hensyn til at bevare områdets historie. Man er villig til yderligere at fremme arkivets virke i de kommende år.

◆

Forfatteren er regionalarkivar i Húsavík i Nord-Island

Geistlige segl i ny bok

Fredrik Larsen Lund

Brita Nyquist. *Norske sigiller fra middelalderen, fjerde bind: Geistlige segl fra Hamar bispedømme*. Kildeutgivelser fra Riksarkivet, Oslo, 2015. 228 sider, ISBN 978-82-548-0128-4.

Boken inneholder det overleverte seglmaterialet fra før reformasjonen etter geistlige personer og institusjoner i Hamar bispedømme. Ved reformasjonen (ca. 1536), omfattet bispedømmet store deler av det nåværende Hedmark, Oppland, Buskerud og Telemark i Norge, samt de nå svenske sognene Idre og Särna. Materialet i boken utgjør 140 seglstamper og avtrykk fra katolsk tid, et kildemateriale som nå blir enkelt tilgjengelig for interesserte brukere. *Geistlige segl fra Hamar bispdømme* er for øvrig også første bind i Riksarkivets nyopprettede serie *Kildeutgivelser fra Riksarkivet*. Dette er godkjent som en vitenskapelig publiseringskanal.

◆

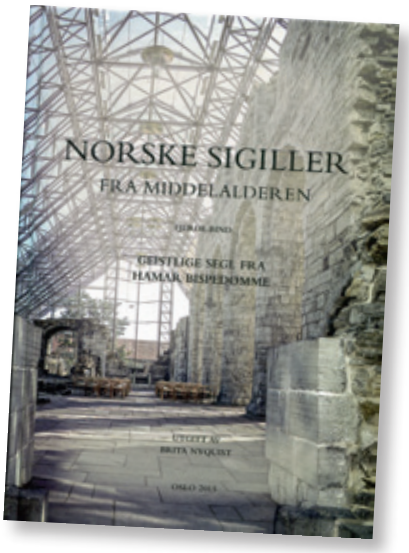

1420-tallet i sammendrag

Fredrik Larsen Lund

Gunnar I. Pettersen. *Regesta Norvegica X 1420–1430*. Kildeutgivelser fra Riksarkivet 2, Oslo, 2015. 692 sider.

På senhøsten i år kom tiende bind i serien *Regesta Norvegica*. Boken inneholder nærmere 1100 regester – sammendrag – av forskjellige typer dokumenter fra tiåret 1420 til 1430.

Hensikten med bokverket *Regesta Norvegica* er å gi en kronologisk fortegnelse med referater av alle kjente aktstykker til Norges middelalderhistorie. Det dreier seg om brev og andre dokumenter, bevarte og tapte, trykte og utrykte, som angår Norge, nordmenn og norske forhold. Med det tiende bindet foreligger det nå 13 000 regester av dokumenter fra tidsrommet 822–1430.

Regesta-serien er ment som en inngang til *Diplomatarium Norvegicum*, som er selve kildesamlingen av brev og dokumenter fra den eldste tid frem til omkring 1570. Denne serien foreligger pr. nå i 23 bind, der innholdet i dokumentene er gjengitt ordrett på originalspråket.

Regesta Norvegica X er den andre publikasjonen i Riksarkivets nye rekke med vitenskapelige kildeutgivelser.

◆

De to nye utgivelsene er til salgs i Arkivverkets nettbutikk:
http://www.arkivverket.no/nettbutikk

Handicaphistoriske genstande

Leon Jespersen

Handicaphistoriske genstande – genstande i historien. Handicaphistorisk Tidsskrift 33, udgivet af Historisk Selskab for Handicap og Samfund. Dansk Psykologisk Forlag. Viborg 2015, 139 sider. ISSN 1399-4786.

Handicaphistorisk forskning er et emne, der ikke er særlig kendt i offentligheden. Den foreliggende publikation behandler handicaphistoriske genstande i en række samlinger. De enkelte forfattere har måttet udvælge 5–10 genstande inden for deres specialområde og begrunde deres valg. Det er der kommet et rigtig interessant resultat ud af.

Læserne stifter her bekendtskab med hjælpemidler for mennesker med forskellige former for funktionsnedsættelse. Nogle af hjælpemidlerne er kendte, hørerør, ben- og armproteser, jernlunger med mere. Andre er vist ukendte for de fleste, f.eks. det elektriske øremassageapparat fra 1903.

Apparatet skulle kurere nedsat hørelse, som man mente skyldtes, at øret var blevet dovent. Det skulle vækkes til live gennem kraftige lyde. På det tidspunkt vidste man ikke, at det havde den stik modsatte virkning, at det skabte uoprettelige høreskader. Det var i handelen frem til 1930erne.

Fra en arkivsynsvinkel er den foreliggende publikation også interessant, fordi den rummer en fyldig oversigt over materiale i arkiverne – protokoller, sager og billeder – der belyser emnet. Afsnittet er udarbejdet af arkivarerne Jørgen Mikkelsen og Erik Nørr. Materialet stammer fra forskellige handicapinstitutioner og opbevares i Rigsarkivet.

Materialet giver blandt andet et indblik i livet på institutionerne, om eleverne, deres opførsel, deres eksamensresultater, hvad de spiste, og hvad de producerede – for blot at nævne nogle af de aspekter, der findes oplysninger om. Maden var ikke den mest spændende, øllebrød og vandgrød var almindelig. De handicappede blev beskæftiget på forskellige måder, bla. med syning, snedkeri, kurvemageri, børstenbinderi med mere.

Vi kan følge deres uddannelse i eksamensprotokollerne, og i straffeprotokoller får vi indblik i, når de brød reglementerne, var uartige osv. Vi har billeder af mange beboere på institutionerne, og eftertiden kan på talrige måder få indtryk af institutionerne og det liv, der blev levet på dem. Her er et stort materiale, der kan udnyttes.

◆

Ett ursprungs-folks arkiv

Pertti Hakala

Böcker har sina öden, *habent sua fata libelli*, lyder det urgamla talesättet, vars upphovsman egentligen avsåg något helt annat. Att passusen lika väl kunde gälla arkiven framgår t.ex. av historien bakom det senaste tillskottet till UNESCO:s lista över världsminnen, skoltsamernas arkiv (se s. 172). Arkivet förvaras numera i Samearkivet i kulturcentret Sajos, där det väckte stort intresse då denna institution invigdes år 2012 (se NA 2/2012).

Skolterna är ett östligt samiskt folk, som numera lever i tre byar i nordöstligaste Finland och på Kolahalvön i Ryssland samt i Neiden i Norge. Deras antal uppgår i dag till ca 1 000 varav knappt hälften talar och förstår sitt modersmål. Skolternas traditionella näringar är framför allt fiske, men också renskötsel och jakt som tidigare bedrevs inom ramen för flyttlag, s.k. sitor, vilka flyttade mellan vår-, sommar-, höst- och vinterplatser enligt fiskemöjligheter i området kring det ortodoxa Trefaldighetsklostret i Petsamo (verkade 1533–1764, 1886–1939). Klostret anlades på 1500-talet för att markera rysk närvaro och med tanke på omvändande av skolterna till den ortodoxa tron.

Skolterna i Suenjel (fi. Suonikylä) förblev analfabeter in i modern tid, vilket dock inte uteslöt behovet av skriftliga urkunder som reglerade skolternas rätt till fiskevatten och betesmark i förhållande till Petsamo kloster. Dessa dokument av fundamental betydelse för skoltsamerna förvarades i ett träskrin av furu på en hemlig plats (under en trädrot), som samtidigt var känd av endast tre personer vilka företrädde olika familjer. Om och när en av dessa tre avled anförtrodde de två överlevande en ny person denna hemlighet. På så sätt lyckades man bevara tiotals dokument, av vilka det äldsta hade tillkommit redan år 1601. Hemligheten förblev förborgad också efter att Petsamoområdet anslutits till det självständiga Finland genom freden i Dorpat 1920.

■ Skoltsamebosättning i Suenjel (fi. Suonikylä) i Petsamo år 1942.
Foto: Finska försvarsmaktens bildarkiv/SA-bild.

Efter Vinterkrigets utbrott 30.11.1939 måste även skolterna i Suenjel lämna sin hembygd som hotades av anfallande sovjettrupper. Evakueringsbrådskan var stor, men av en lycklig slump stötte en finsk soldat på det viktiga furuskrinet. Majoren Matti Tiitola som ledde operationen insåg fyndets värde och såg till att det slutligen hamnade i Riksarkivet år 1942. Där blev det registrerat som ett privatarkiv och redovisat bl.a. i Riksarkivets tryckta översiktskatalog IV (1973, uppdaterad 1984). Det speciella och avvikande arkivet uppmärksammades även i andra sammanhang; till de guidade introduktionerna till Riksarkivet

■ Skoltarkivet förvarades som en rulle i ett träskrin av furu. Foto: Petri Mentu 2014.

■ Arkivet återvände till Sameland i samband med invigningen av samekulturcentret Sajos i april 2012. Intresset var, som synes, stort. Foto: Foto: Heidi Mustajoki / Arkivverket 2012.

hörde på 1980- och 1990-talet också ett urval av dokument som alltid inbegrep skolternas arkiv. Emeritusprofessorn i slavisk filologi Jooseppi Julius Mikkola (1866–1946) utgav redan år 1941 arkivet i finsk översättning (med vissa tillägg) i publikationen *Kolttakylän arkisto*. Mikkola noterar att skolterna rätt väl lyckades hävda sina rättigheter mot klostrets yrkanden.

Då Riksarkivet mottog arkivet bestod det av 16 ryskspråkiga dokument från åren 1601–1775 och två finska regeringsbeslut från 1933 (också de sistnämnda gäller fiske och ekonomiska angelägenheter). Enligt överlåtelsehandlingarna utgjorde de 16 äldre dokumentrullar och två nyare dokument. De äldre handlingarna har därmed i något skede sammanfogats med benlim till en 9 meter lång rulle, som förvarades i det nämnda skrinet. Arkivet har senast konserverats i Riksarkivet inför överföringen till det nygrundade Samearkivet, som dock inte erhöll skrinet eftersom det (strikt taget i strid med provenienssprincipen) redan skänkts till Samemuseet Siida.

UNESCO:s beslut gäller endast det s.k. gramota-arkivet (av ryskans gramota = intyg), dvs. de 16 ryskspråkiga dokumenten från 1601–1775, vilket på sätt och vis är förståeligt eftersom de framstår som en helhet. Att skolterna på 1930-talet fogade de två regeringsbesluten till arkivet vittnar ändå om att de för dem då framstått som lika viktiga.

Enligt uppgifter i offentligheten fick skolterna först på 1990-talet vetskap om att deras arkiv blivit räddat under Vinterkriget. Att arkivet efter 70 år åter befinner sig i Sameland har varit ett ytterst välkommet besked för deras del.

Skoltarkivet har tillkommit i gränsmarkerna mellan ett ursprungsfolk och den rysk-ortodoxa kultursfären. Att det hamnat i Helsingfors och därefter i Sajos beror på att Petsamo en kort tid (1920–1944) tillhörde republiken Finland.

◆

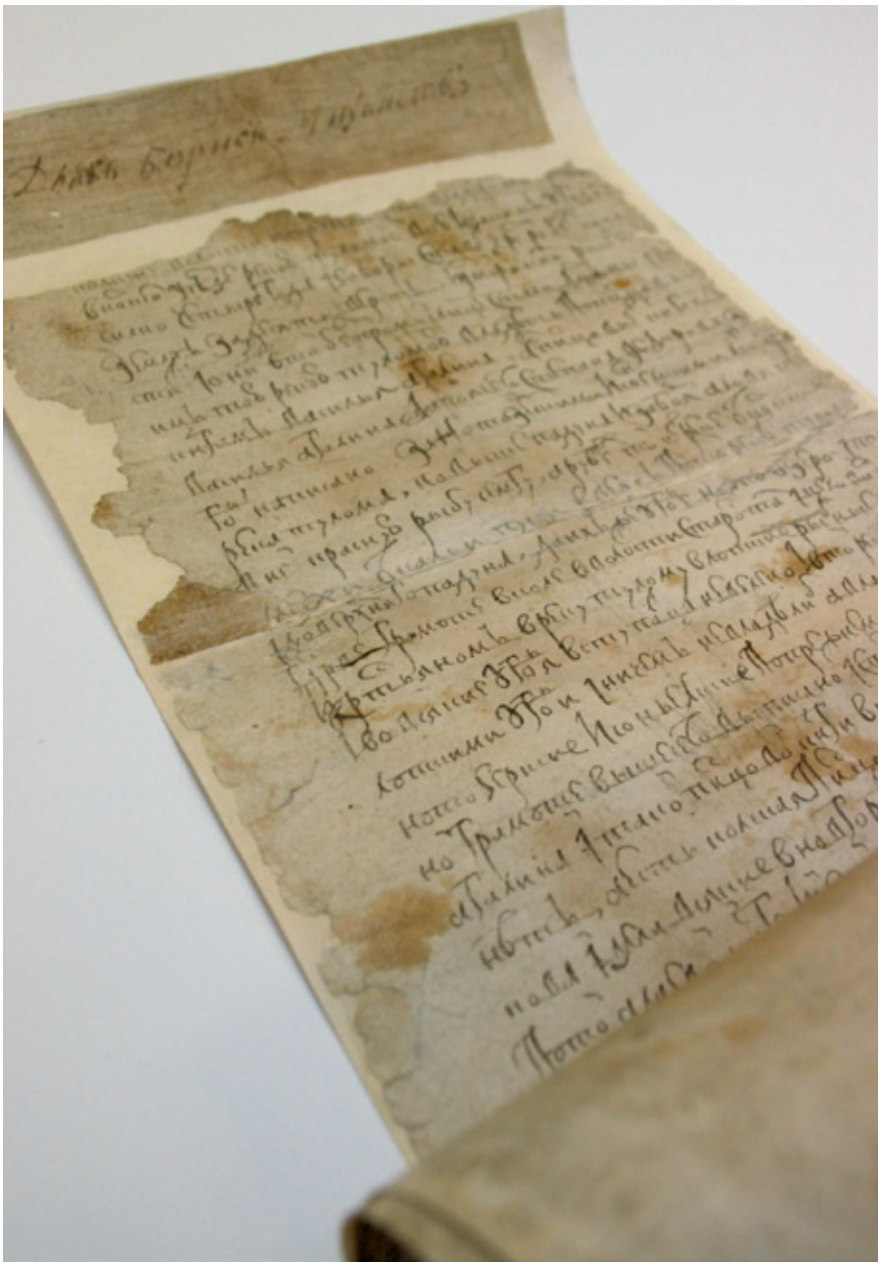

Närbild av arkivet efter slutförd konservering. Foto: Mikko Salminen / Arkivverket 2012.

LÄNKAR

- **Arkivet är tillgängligt i arkivverkets digitalarkiv**: http://digi.narc.fi/digi/dosearch.ka?sartun=185032.KA
- **Archive of the Suenjel indigenous Skolt Sámi community (1601–1775)**: http://www.arkisto.fi/en/memory-of-the-world/the-archives-of-the-skolt-sami-of-suonjel/images-and-related-material

Innehållsförteckning årgång 60 (2015)

Huvudredaktören

Huvudredaktören 2, 54, 102, 162

Danmark

Forvaltningskultur og embedsmandsroller under forvandling. Nogle tanker fra Rigsarkivets konference 2014 17

Grundfortælling og krystalkugle. Indtryk fra medarbejderseminar 24.–25. november 2014 19

Udlevering af grønlandsarkivalier fra Arktisk Institut. En vindikationsproces 22

Statens Arkiver hedder nu Rigsarkivet 23

Slet ikke mails, brænd ikke breve – de er kulturbærende 24

Gemt er ikke glemt – det danske rigsarkivs arbejde med undervisning 76

Rigsarkivet er vel en messe værd 78

Vi bygger bro mellem fortid, nutid og fremtid. 125

Fejring af grundloven – værn om demokratiet 127

Børn og unges stemmer i arkiverne. 129

Arbejdsopgaver ved kommunale arkiver 131

Arkivarer dyrker kriminalitet – i historisk perspektiv . . . 133

Et samlet Rigsarkivet, Odense 166

Den sidste indsamling af kontraministerialbøger 167

En magisk grænse er overskredet 169

Liv og arbejde i 1700-tallets København 170

Finland

Förslag till ny lag om Riksarkivet och smärre ändringar i arkivlagen framlades 27

Förslag till ny lag om privatarkiv framlades 28

En serie utställningar om Finlands väg till självständighet 30

Brages Pressarkiv lever vidare, men uppdateras inte längre 32

Medeltida urkunder rörande Finland görs tillgängliga för alla 82

Ett stort uppordningsprojekt kunde slutföras 84

Allvarliga brister i den offentliga förvaltningens informationshantering 103

Skoltsamernas arkiv fogades till UNESCO:s lista över världsminnen 172

Grønland

Blandede ægteskaber i 17- og 1800-tallets Grønland i krydsfeltet mellem administrations- og kulturhistorie 190

Island

Islands Nationalarkivs nye strategi 10

Stiftelsen af landsnævnet for det Blå Skjold i Island . . . 12

ICA's tredje årlige konferanse – Reykjavik 2015 14

Foreningen af regionalarkivarer i Island fejrer sin 5 års fødselsdag 15

Dokumenter fra det nittende arhundrede dukker op. Dokumenter fra afleveringspligtige i privatarkiver 71

En national privatarkivdatabase i Island. 74

Perspektiver – en reise gjennom Islands visuelle kulturarv 121

Vigtige kilder til Islands historie 124

Udgivelse af dokumenter fra Den islandske Landkommission, 1770–1771 188

Norge

Nordlod-konferansen "Å sikta mot stjernene". Består verden av tripler?. 33

Arkiv i bibliotek 36

Norge kan bidra med arkivkunnskap i utviklingsland 37

MøllerGruppens bilhistorie pa nett 55

Historien om og med to privatarkiver 56

Nye bevarings- og kassasjonsbestemmelser 59

Riksarkivets mest populare arkiver 60

Nærmest for kosmopolitter å regne! Et arrangement om nye samiske forskningsfunn 63

Enhetlig innsynspraksis 107

Nasjonal dugnad for arkiv. Kartlegging av fysisk og elektronisk skapt arkivmateriale i statlig sektor 108

Spennende samarbeid i Trøndelag gir mange brukere 110

Statsarkivet i Stavanger flytter 112

Den skjulte skatten i gruva. Folldal Verks arkiver 174

Arkivbeskrivelser – arkivarens skapelsesfortellinger . . . 176

Eit arkiv det luktar øl av 180

En samlet dokumentasjon av norsk olje- og gassnæring 181

Sverige

NCK – Tio år av lärande genom kulturarv i Norden ... 3
Karin Sjöberg får pedagogiskt pris ... 4
Att flytta ett stadsarkiv ... 5
Sketch Freedom – arkiv och yttrandefrihet ... 6
RADAR. En milstolpe och ett nytt kapitel i Riksarkivets historia ... 64
Branden på det bosniska nationalarkivet i Sarajevo ... 66
Alma Johansson – vittne till folkmord ... 68
Enhetliga hanteringsregler i Riksarkivets läsesalar ... 69
FAI – en sammanslagning av två föreningar ... 113
Fosterlandet – utställning på Landsarkivet i Göteborg om de finska krigsbarnen ... 114
Kalas med pompa och ståt! Landsarkivet i Härnösand firar 80-års jubileum ... 117
Riksarkivets strategi för digitalisering ... 118
Riksarkivet i Marieberg stänger i 13 månader för ombyggnad ... 120
Projekt BoU vid Svenska Riksarkivet ... 183
Riksarkivet i Arninge 20 år ... 184
Internpraktik inom det svenska Riksarkivet ... 186
Fullsatt på arrangemang om yttrandefrihet och kulturarv ... 187

Riksarkivariens spalt

Svenska arkiv och det nationella kulturarvet ... 8
Skall vi fira tillsammans 2016–2018? ... 86
Ny organisasjon i støpeskjeen ... 105
Fælles grundfortælling for Rigsarkivet ... 163

Norden

Orostider – Arkivens dag i Sverige ... 39
Arkivens Dag i Finland 2014 ... 40
Nordisk arkivdag Island 2014 ... 42
Arkivernes Dag i Danmark 2014 ... 43
Arkivdagen 2014 – fra nord til sør ... 44
Sikring i de nordiske nationalarkiver ... 88
Gränslöst i de nordiska arkiven den 14 november ... 89
Nordisk Arkivstatistik 2014 ... 90
Nordiska arkivdagarna i Köpenhamn maj 2015 ... 135
Informationsteknik og digital arkivering. En synsvinkel på de nordiske arkivdage ... 137
Forskning i arkiverne (parallelsession 8) ... 138
Förmedling, undervisning och historieberättelser ... 140
Grillning. Spørgsmål til rigsarkivarerne ... 141
Nordisk heraldisk konferens med hertigvapen som tema ... 143
Ett viktigt hertigdöme ... 144
NorDig-uppföljningsmöte i Köpenhamn ... 144
Fund af kort over kysten fra Christiania til Göteborg fra Den Store Nordiske Krig ... 193

Utanför Norden

Arkivseminarium i Istanbul kring första världskriget ... 94
Internationell workshop för doktorander i Marburg ... 146
3rd ICA Annual Conference. Archives: Evidence, Security and Civil Rights. Reykjavík 28.–29. September 2015 ... 195
Reserapport från SAA:s årliga konferens i Cleveland ... 198
Swedish National Archivist Björn Jordell's Welcome Speech at the Second European Team meeting of InterPARES Trust, Stockholm, May 2014 ... 200
Archives Portal Europé går från projekt till förvaltningsfas ... 202

Porträttet/institutionen

Formidling af it-arkivalier og forskningsdata i Rigsarkivet – et nyt Dansk Data Arkiv (DDA) ... 46
Ingela Bäckström är Riksarkivets nya kommunikationschef ... 96
CSC – IT-centret för vetenskap Ab i finska arkivverkets tjänst ... 149
Þingeyjarsyssels Regionalarkiv ... 203

Personalia

Maria Larsson Östergren ny huvudredaktör för Nordisk Arkivnyt ... 48
Eva Øhlckers ... 151
Samearkivet erhöll förstärkning ... 152
Kristina Birgersson. Ny landsarkivarie i Vadstena ... 152
Grethe Ilsøe (1933–2015) ... 153

Publikationer

Bak kulissene på Eidsvoll ... 49
Kongelig korrespondanse ... 97
Kunnskap og refleksjon om digitalisering ... 154
Brott och straff i arkiven ... 155
Geistlige segl i ny bok ... 205
1420-tallet i sammendrag ... 205
Handicaphistoriske genstande ... 206

Dokumentet

Nye innføringer i Norges Dokumentarv ... 50
119 brændte enker og en glemt indisk konge ... 98
Landkommissionen 1770–1771. En samfunds-undersøgelse af Island ... 156
Ett ursprungsfolks arkiv ... 207

Synpunkter

E-post til begjær og besvær ... 147

Svenska Riksarkivet har infört möjlighet till internpraktik för personalen. Om erfarenheter från praktiken skriver Maria Nordström på s. 186. Foto: Emre Olgun.

Innehåll

Huvudredaktören 162

Fælles grundfortælling for Rigsarkivet 163
Asbjørn Hellum

Et samlet Rigsarkivet, Odense 166
Anne Sofie Fink, Steen Andersen

Den sidste indsamling af kontraministerialbøger 167
Leon Jespersen

En magisk grænse er overskredet 169
Jørgen Mikkelsen

Liv og arbejde i 1700-tallets København 170
Jørgen Mikkelsen

Skoltsamernas arkiv fogades till UNESCO:s lista över världsminnen 172
Pertti Hakala

Den skjulte skatten i gruva. Folldal Verks arkiver 174
Cæcilie Stang

Arkivbeskrivelser – arkivarens skapelsesfortellinger 176
Ine Fintland

Eit arkiv det luktar øl av 180
Atle Brandsar

En samlet dokumentasjon av norsk olje- og gassnæring 181
Eivind Skarung

Projekt BoU vid Svenska Riksarkivet 183
Eva-Marie Sahlin

Riksarkivet i Arninge 20 år 184
Barbro Kvist Dahlstedt

Internpraktik inom det svenska Riksarkivet 186
Maria Nordström

Fullsatt på arrangemang om yttrandefrihet och kulturarv 187
Maria Larsson Östergren

Udgivelse af dokumenter fra Den islandske Landkommission, 1770–1771 188
Hrefna Róbertsdóttir

Blandede ægteskaber i 17- og 1800-tallets Grønland i krydsfeltet mellem administrations- og kulturhistorie 190
Inge Høst Seiding

Fund af kort over kysten fra Christiania til Göteborg fra Den Store Nordiske Krig 193
Asger Svane-Knudsen

3rd ICA Annual Conference. Archives: Evidence, Security and Civil Rights. Reykjavík 28.–29. September 2015 195

Reserapport från SAA:s årliga konferens i Cleveland 198
Karin Bredenberg

Swedish National Archivist Björn Jordell's Welcome Speech at the Second European Team meeting of InterPARES Trust, Stockholm, May 2014 200
Ann-Sofie Klareld

Archives Portal Europé går från projekt till förvaltningsfas 202
Karin Bredenberg

Þingeyjarsyssels Regionalarkiv 203
Snorri Guðjón Sigurðsson

1420-tallet i sammendrag 205
Fredrik Larsen Lund

Geistlige segl i ny bok 205
Fredrik Larsen Lund

Handicaphistoriske genstande 206
Leon Jespersen

Ett ursprungsfolks arkiv 207
Pertti Hakala

1151059